

MOKSLO LIETUVA

2006 m. gegužės 11–24 d.

LIETUVOS MOKSLININKŲ LAIKRAŠTIS

Nr. 9 (343)

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Kaina 2 Lt

Vilniaus universitete atidaryta Taraso Ševčenkos auditorija

Ukrainos prezidentas Viktoras Juščenka dalijasi duona; dešinėje – žmona Jekaterina

Gegužės 3 d. Ukrainos prezidentas Viktoras Juščenka Vilniaus universiteto Filologijos fakultete atidarė Taraso Ševčenkos auditoriją ir padėjo gėlių prie didžiojo ukrainiečių tautos kobraus memorialinės lentos, kuri kabo ant Istorijos fakulteto pastato sienos.

Ukrainos prezidentas Viktoras Juščenka, kurį lydėjo šios šalies užsienio reikalų ministras Borisas Tarasiukas (Tarasiuk), ambasadorius Lietuvoje Borisas Klimčiukas (Borys Klimchuk) ir kiti svarbūs asmenys, truputį vėlavo, tad Vilniaus universiteto rektorius akad. Benediktas Juodka turėjo progos kiek ilgiau pabendrauti su garbiojo svečio žmona Jekaterina Juščenka. Prie atminimo lentos Ukrainos kobraui Tarasui Ševčenkai rektorius ir J. Juščenka gyvai bendravo anglų kalba. Priminsime, kad V. Juščenkos žmona Jekaterina turi ir JAV pilietybę.

Apie tai skaitykite 2 p.

Vaikų vėžys? Tai ne pabaiga – išgydoma

Balandžio 28–30 d. Vilniuje vyko Pirmoji Baltijos šalių tarptautinė mokslinė konferencija *Vaikų solidinių navikų diagnostikos ir gydymo naujovės*. Konferencija skirta Vilniaus universiteto Vaikų ligoninės Onkohematologijos skyriaus 25-ajam jubiliejui pažymėti.

Apie tai mums pasakoja konferencijos organizacinio komiteto pirmininkė, Baltijos šalių vaikų onkohematologų draugijos pirmininkė, Vilniaus universiteto vaikų klinikos docentė LINA RAGELIENĖ.

Kai jėgos suvienijamos

Vilniaus universiteto Vaikų ligoninės Onkohematologijos skyriaus ketvirčio amžiaus istorija – tai daugybei vaikų sugrąžintos vaikystės džiaugsmas, pilnakraujis gyvenimas. O ko tikėtis iš šios konferencijos?

Skyriaus ketvirčio amžiaus minėjimas buvo tik pretekstas surengti šią pirmąją tarptautinę mokslinę konferenciją. Norėjome atkreipti visuomenės dėmesį ne tik į savo skyrius, bet ir į Baltijos šalių vaikų onkohematologų draugijos veiklą, parodyti, kad dirbame labai svarbų darbą, jau yra ir laimėjimų. Atskirai mūsų yra per mažai – Lietuvoje tėra 18 vaikų hematologų, todėl trys Baltijos šalys ir susivienijo į Vaikų onkohematologų draugiją, kad galėtume figūruoti ir veikti kaip vienas. Mums geras pavyzdys buvo Skandinavijos šalių organizacija NOPHO (Nordic Organisation Pediatric Oncology and Hematology). Taip atsirado

Pirmąją vaikų vėžio konferenciją atidaro Baltijos šalių vaikų onkohematologijos draugijos pirmininkė doc. Lina Ragelienė ir Vilniaus universiteto prorektorius universiteto ligoninėms ir klinikoms prof. Algimantas Raugalė

BSPOH – Baltic Society of Pediatric Oncohematology (Baltijos vaikų onkohematologų draugija).

Kai gyventojų populiacija nedidelė, daugelis ligų yra gana retos, kai kurių navikų pasitaiko retai, todėl labai sunku išsamiau juos

Nukelta į 12 p.

Vilniaus vaikų ligoninės Onkohematologijos skyriaus gydytojai, slaugės ir konferencijos rengėjai

3, 11 p.

STUDIJŲ
PAKOPIŠKUMAS

5, 13 p.

7-ASIS
V. JONUŠKAITĖS
ZAUNIENĖS
KONKURSAS

6-7 p.

LIKIMO
NUBLOKŠTI
SUGRĮŽTA

10 p.

SKIRTA
BALTIJOS
JŪRAI

14 p.

VILNIAUS
GEDIMINO
TECHNIKOS
UNIVERSITETAS
KVIEČIA

Atkelta iš 1 p.

Atėjusį iš Lietuvos Prezidento rūmų su lydinčiais asmenimis Ukrainos prezidentą V. Juščenką pasitiko ir pasveikino Vilniaus universiteto rektorius B. Juodka. Galimas dalykas, rektorius buvo pasirėngęs svečiui trumpai papasakoti apie T. Ševčenką Vilniuje praleistus jaunystės metus, bet to visai nereikėjo. Prezidentas V. Juščenka pasirodė gerai žinąs T. Ševčenką biografiją, pats ėmė dėstyti kai kuriuos jo gyvenimo Vilniuje faktus. Pasak Prezidento, jam žinoma, kad T. Ševčenka, nors ir nebuvo Vilniaus universiteto studentas, lankė kai kurias paskaitas Universitete, Vilniuje įgijo piešimo ir tapybos įgūdžių.

Vilniaus ukrainiečių bendrijos nariai Prezidentui V. Juščenkai įteikė tradicinės baltos duonos kepalą. Prezidentas ir jo žmona atsilaūžė gabalėlį duonos, paragavo, paskui Prezidentas pasiūlė laužtis ir ragauti visiems, esantiems šalia. Teko ir žurnalistams bei fotografams. Prezidentas skatino laužtis po didesnę gabalą, nes kepalas didelis, ir kukliai gnybiant po mažą kąsnelį, ragavimas galėjo užsistėti pernelį ilgai.

Pagaliau duona buvo suvalgyta, Prezidentas V. Juščenka prie T. Ševčenkos atminimo lentos padėjo krepšelį su geltonomis ir mėlynomis gėlėmis, simbolizuojančiomis Ukrainos vėliavos spalvas.

Vilniaus universitete atidaryta Taraso Ševčenkos auditorija

Gedimino Zemlicko nuotraukos

Vilniaus universiteto Filologijos fakultete atidaroma Taraso Ševčenkos auditorija

Prezidentas ir jį lydintys asmenys buvo pakviesti į Universiteto bibliotekos P. Smuglevičiaus salę. Ten svarbiam svečiui buvo parodytos vertin-

giausios knygos, tarp jų – ir pirmoji lietuviška knyga – Martyno Mažvydo *Katekizmas*, Kazimiero Semenačiaus *Didysis artilerijos menas* ir kitos. Ten taip pat specialiai svečiams buvo surengta ukrainiečių knygų paroda. Prezidentą labai sudomino senieji žemėlapiai – ten jis susirado savo gimtąją vietą, paėmė iš jį lydinčio Ukrainos fotografo rankų fotoaparata ir gana ilgai fotografavo žemėlapius. Paskui pasirašė Vilniaus universiteto bibliotekos garbingiausių svečių knygoje, kurioje prieš Ukrainos prezidentą savo įrašą buvo palikęs Švedijos karalius Karlas XVI Gustavas.

Toliau aukštojo svečio ir visos delegacijos kelias vedė į Filologijos fakultetą – jame Ukrainos valstybės lėšomis per pusantrą mėnesio buvo atnaujinta viena auditorija, kuri nuo šiol bus vadinama Taraso Ševčenkos vardu.

Atidarant auditoriją, žodį tarė Vilniaus universiteto rektorius prof. B. Juodka. Jis pažymėjo, kad Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare, Vilniaus universitetui atsivėrė naujos didelės tarptautinio bendradar-

biavimo galimybės. Prieš tris savaites B. Juodka lankėsi Kijeve, ten buvo pratęsta bendradarbiavimo sutartis tarp Vilniaus ir Kijevo Taraso Ševčenkos universitetų. Sutartis buvo pasirašyta prieš 10 metų ir tai, pasak rektoriaus, ne vien „popierinis“ bendradarbiavimas. Moksliniai ir dalykiniai ryšiai tarp dviejų universitetų vis stiprėja, kaip tvirtėja ir mūsų valstybių ryšiai.

Nuo naujųjų mokslo metų Vilniaus universitete bus pradėta nauja studijų programa – Lietuvių filologija ir ukrainiečių kalba. Tai bus pirmoji studijų programa, susijusi su Ukraina, ukrainiečių kalba ir kultūra. Rektorius pareiškė neabejojant, kad naujojoje Taraso Ševčenkos auditorijoje mokysis studentai, kuriems bus įdomu gilintis į lituanistiką ir ukrainistiką. Universiteto bendruomenės ir Filologijos fakulteto vardu rektorius padėkojo Ukrainos prezidentui V. Juščenkai už puikią dovaną senajam Vilniaus universitetui, kuriam prieš mėnesį sukako 427 metai. Rektorius tikisi, kad naujoji programa paskatins Lietuvos ir Ukrainos studentų mobilumą.

Atsakomajame žodyje Ukrainos prezidentas V. Juščenka išreiškė pasitenkinimą, kad galėjo apsilankyti šioje garbingoje ir šventoje vietoje – senajame Vilniaus universitete, kuris svarbus daugeliui tautų. Prezidentas sakė, kad ukrainiečiams svarbi kiekviena Taraso Ševčenkos gyvenimo diena, vadinasi, ir Vilniuje praleistas laikas. Prezidentą džiugina ir senajame Vilniaus universitete atidaroma Taraso Ševčenkos auditorija, kuri, be jokios, abejonės pasitarnaus mokslo ir studijų labui. Taip pat tai yra ir naujos pilietinės iniciatyvos išraiška, būsianti geru pavyzdžiu ir kitiems naujiems mokslui ir studijų centrums, kurių ateityje čia atsiras ne vienas. Prezidentas V. Juščenka padėkojo visiems, prisidėjusiems prie naujosios Taraso Ševčenkos auditorijos atsiradimo. Prezidentas padovanojo Universitetui išpudingą ir gausiai iliustruotą veikalą, skirtą Ukrainos kazuok istorijai.

Universiteto Filologijos fakulteto dekanas prof. Bonifacas Stundžia padėkojo Ukrainos prezidentui už atnaujintą auditoriją ir užtikrino, kad šioje Taraso Ševčenkos auditorijoje vykšančiuose renginiuose visada atsispindės Ukrainos istorija ir ukrainiečių tautos tradicijos.

Dekanas prisiminė glaudžius Filologijos fakulteto ryšius su žymiu Ukrainos kalbininku ir poetu prof. Anatolijumi Nepokupnu, kuris dažnai lankosi Vilniaus universitete, daug metų bendradarbiauja su Lietuvos filologais. Už vaisingą mokslinę veiklą, taip pat ir baltistikos tyrinėjimus, prof. A. Nepokupnas yra apdovanotas Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordinu.

Vėliau pokalbyje su *Mokslo Lietuvos* atstovu dekanas B. Stundžia pasakė, kad iš užsienio šalių prezidentų prieš trejus metus tik Estijos prezidentas Lenartas Meris (šiomet miręs) ir dabar štai Ukrainos prezidentas V. Juščenka dalyvavo naujų auditorijų atidaryme Vilniaus universiteto Filologijos fakultete.

Pridursime, kad Šiaulių universitete taip pat įkurtas Lituanistikos-ukrainistikos tyrimų ir studijų centras. Vadinasi, Lietuvos ir Ukrainos ryšiai įgyja naujas bendradarbiavimo formas.

Gediminas Zemlickas

Ukrainos prezidentą Viktorą Juščenką prie atminimo lentos Tarasui Ševčenkai pasitiko Vilniaus universiteto rektorius prof. Benediktas Juodka

Vilniaus universiteto bibliotekos P. Smuglevičiaus salėje Ukrainos prezidentas V. Juščenka fotografuoja senuose žemėlapuose atrastą savo tėviškę

Vilniaus ukrainiečių bendrijos nariai Ukrainos prezidentą pasitiko su tradicine duona

Po Ukrainos prezidento vizito

Ukrainos prezidentui V. Juščenkai Šv. Jonų bažnyčią aprodo rektorius Benediktas Juodka

Pasibaigus Ukrainos prezidento Viktoro Juščenkos vizitui į Vilniaus universitetą, kurio metu Filologijos fakultete buvo atidaryta nauja Taraso Ševčenkos auditorija, Mokslo Lietuvos atstovas paprašė Vilniaus universiteto rektorių akad. Benediktą Juodką bent keliais žodžiais pasidalyti įspūdžiais.

Gerbiamasis Rektoriau, užsienio valstybių prezidentų, karalių ir kitų svečių vizitai senajame Vilniaus universitete jau tampa savotiška rutina, tiesa, labai malonia?

Sakyčiau, ne rutina, o tradicija. Jau turime Kanados, Vengrijos, Rusijos, Kinijos, Japonijos, Estijos ambasadų lėšomis įrengtas auditorijas, dabar štai atidarėme ukrainiečių poeto ir dailininko Taraso Ševčenkos vardu pavadintą auditoriją. Tokios užsienio ambasadų lėšomis sutvarkytos ir įrengtos vardinės auditorijos išties jau ne naujiena mūsų Universitete. Tiesiog labai miela tradicija.

Kaip vertinate šiandienos Taraso Ševčenkos auditorijos atidarymo įvykį?

Ukraina – naujas mūsų valstybės partneris, taip pat ir Vilniaus universiteto. Balandžio mėn. pradžioje buvau nuvykęs į Kijevą; ten pratęsėme bendradarbiavimo sutartį su Kijevo Taraso Ševčenkos universitetu. Tarp mūsų universitetų prieš dešimt metų buvo pasirašyta tokia sutartis, dabar ji atnaujinta ir įgyja naują pagreitį. Ypač jei pavyks įdiegti Lietuvių filologijos ir ukrainiečių kalbos studijų programą. Tam ir bus skirta naujoji Taraso Ševčenkos auditorija. Tokios mišrios studijų programos vis populiarsnės: jau turime lietuvių ir suomių, lietuvių ir estų bei kitų kalbų programas.

Kas kuruos naująją lietuvių filologijos ir ukrainiečių kalbos studijų programą?

Mūsų universitete tai paprastai daro kuri nors katedra. Turime Slavų filologijos katedrą, kuriai galbūt ir derėtų kuruoti naująją studijų programą. Tačiau Universiteto Filologijos fakultete yra gana daug smulkių

katedrų ir studijų programų, taigi rimtos reformos neišvengsime.

Kokį išpūdį Jums pačiam padarė šios dienos renginys? Jums teko kiek daugiau bendrauti su Ukrainos prezidentu.

Ukrainos prezidentas Viktoras Juščenka man paliko labai inteligentiško, išsilavinusio ir labai savo šalį, jos istoriją mylinčio žmogaus išpūdį. Klausydami ar žiūrėdami televizijos laidas, girdime gana standartiškas valstybių vadovų kalbas, iš kurių toli gražu ne visada galima spręsti apie vieną ar kitą žmogų, susidaryti teisingą nuomonę. O tokiuose, kad ir trumpuose, pokalbiuose atsiveria visai kitas žmogus. Kai P. Smuglevičiaus salėje prezidentas pamatė savo valstybės XVI–XVII a. žemėlapi, įniko ieškoti savo gimtųjų vietų – ir rado. Kaip matėte, susidomėjęs fotografavo tas vietas. Jis labai nuoširdus žmogus. Man atrodo, kad Ukrainai pasisekė išsirinkti taip europietiška maštantį prezidentą.

O mokslo požiūriu mes su Ukraina taip pat rasime naujų veiklos ir bendro darbo galimybių.

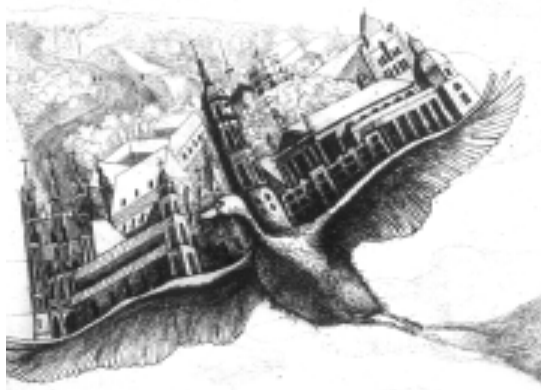
To leiskite palinkėti Jums ir Jūsų vadovaujamam universitetui.

Kalbėjosi Gediminas Zemlickas

Ukrainos prezidento gėlės ukrainiečių dailininkui ir poetui Tarasui Ševčenkai

Su Spaudos diena

Justinos Mackevičiūtės piešinys „Pasakų paukštė“

*Minimo šią dieną džiūvodami,
Kad lietuviškas spausdintas žodis
Buvo išaugęs ir apgintas.
Minimo šią dieną suvokdami,
Kokia brangi ir brangi yra šis žodis laisvė.
Tega Jūsų rašomas, rašomas žodis, –
Kartais skaidriai, kartais tamsus, –
Nepalaukta tarnavęs tiesai,
augina ir brandina mūsų visuomenę.
Su Spaudos atgavimu, kalbos ir knygos diena!*

Christano ir mokslo ministro *Antanas Motievas*

Studijų pakopiškumas – svarbi sudėtinė Bolonijos proceso įgyvendinimo dalis

Prof. habil. dr. Algirdas Vaclovas VALIULIS
Lietuvos nacionalinės Bolonijos programų grupės narys

Bolonijos deklaracija buvo pasirašyta 1999 m. birželio 19 d. Vėliau jos nuostatos buvo plėtojamos Prahos (2001 m.), Berlyno (2003 m.) ir Bergeno (2005 m.) komunikatuose.

Bolonijos deklaracija ir vėlesni jos veikia išplečiantys komunikatai vis dažniau minimi šalies masinės informacijos priemonėse, jomis vadovaujasi aukštųjų mokyklų vadovai, rengdami institucijos plėtros planus, tačiau šių dokumentų nuostatos daugeliui akademinės bendruomenės narių, ir ypač plačiai visuomenei yra miglotos. Šiuose dokumentuose Europos valstybių aukštojo mokslo ministrai prisiėmė įsipareigojimus sukurti europinę aukštojo mokslo erdvę arba Žinių Europą. Ji yra plačiai pripažįstamas ir nepakeičiamas socialinio bei žmogiškojo augimo veiksnys, konsoliduojantis ir praturtinantis kiekvieną europietį, gebantis duoti savo piliečiams būtina kompetenciją, sutinkant naujus globalizacijos sukeltus iššūkius, rodantis sukauptų vertybių dalijimąsi, priklausymą bendrai socialinei bei kultūrinei erdvei. Per artimiausius dešimtmečius Lietuvos ekonomikos augimą ir konkurencingumą bei socialinę gerovę vis labiau lems žinios, kurios pareikalau daugiau ne tik baigusiu aukštąjį mokslą, bet ir turinčių mokslo laipsnį darbuotojų. Universitetų savarankiškumas turi padėti mokslo ir studijų sistemai nuolat prisitaikyti prie besikeičiančių poreikių, visuomenės reikalavimų ir mokslo laimėjimų. Deklaracijoje ir komunikatuose struktūrinami daugelyje Europos šalių vykstantys aukštojo mokslo reformų procesai. Ypatin gas dėmesys skiriamas Europos aukštojo mokslo sistemos konkurencingumo plėtrai, nes bet kurios sistemos gyvybingumas gali būti įvertintas pagal tai, kiek ji patraukli kitoms šalims. Būtina užtikrinti, kad Europos aukštojo mokslo sistema būtų skaidri, patraukli pasauliniu mastu, atitiktų Europos šalių kultūrinių ir mokslinių tradicijų lygį. Šiuo metu Bolonijos procese dalyvauja 45 Europos šalys, tai yra, procesas peržengė Europos Sąjungos erdvės ribas. Bolonijos deklaraciją pasirašiusios šalys įsipareigojo sukurti europinę aukštojo mokslo erdvę ir šiuo tikslu:

– įdiegti lengvai suprantamą ir palyginamą tarp valstybių laipsnių sistemą (tam pasitelkiant diplomų priedų dokumentus), siekiant sustiprinti Europos piliečių konkurencingumą darbo rinkoje ir Europos aukštojo mokslo sistemos konkurencingumą tarptautinėje erdvėje;

– įdiegti dviejų pakopų (po Berlyno komunikato – trijų pakopų) aukštojo mokslo sistemą, sudarytą iš pagrindinių (bazinių) ir podiplominių (magistro, daktaro) studijų. Teisė į antrosios pakopos studijas turėtų būti suteikta asmenims, sėkmingai baigusiems pirmosios pakopos studijas, trunkančias ne mažiau kaip trejus metus. Laipsnis, suteiktas po pirmosios pakopos aukštojo mokslo studijų turi būti pripažįstamas Europos darbo rinkoje;

– diegti kreditų sistemą (tokia kaip ECTS sistema), kaip svarbią priemonę studentų mobilumui remti;

– remti akademinį mobilumą;

– remti europinį bendradarbiavimą, užtikrinant mokslo ir studijų kokybę.

Pasirašiusieji deklaraciją įsipareigojo neperžengdami institucinės kompetencijos, visapusiškai gerbdami kultūrų, kalbų, nacionalinių mokslo sistemų ir ekonominius universitetų skirtumus, siekti numatytų tikslų ir taip išplėsti aukštojo mokslo erdvę.

Trijų pakopų (ciklų) studijų sistemos diegimas Lietuvoje pradėtas prieš daugiau kaip dešimt metų, jau seniai yra įsisukęs ir visuomenei suprantamas. Daugelyje Europos šalių trijų pakopų studijų reforma pradėta tik pasirašius Bolonijos deklaraciją, todėl dar daug kur vyksta diskusijos. Labai inertšką studijų sistemą reformuoti, pasukti kitu kursu yra labai sudėtinga. Vis dėlto trijų pakopų studijų sistemos diegimas yra ne tik formalus studijų trukmės pakeitimas ir struktūrinimas – tai Europos mąsto studijų programų vidinė reforma, bendros absolventų kvalifikacijų, pripažįstamų visose Europos Sąjungos šalyse, sistemos kūrimas, tai skirtingose valstybėse vykstančių reformų tarpusavio derinimas.

Svarbiausi trijų ciklų elementai – panašūs ir suderinami laipsniai bei laipsnio gavimo programos trukmė (Helsinkio rekomendacijos).

Pagal Helsinkio rekomendacijas pirmasis ciklas – 180–240 ECTS kreditų, antrasis ciklas – 60–120 (pageidautina 90–120 ECTS) kreditų, trečiasis ciklas – neapibrėžtas.

2003 m. paskelbus Berlyno komunikatą, sujungusį doktorantūros studijas su bakalauro ir magistrantūros studijomis, buvo mėginama apibrėžti kiekvienos pakopos esminius elementus. 2004 m. buvo paskelbti vadinamieji Dublino aprašai, apibūdinantys atskiras trickeylio aukštojo mokslo pakopas.

Pagal juos pirmosios pakopos (bakalauro laipsnio) absolvento žinios (studijuojamoje srityje) turi būti grindžiamos viduriniojo mokslo žinių baze. Naujų žinių ir gebėjimų lygį absolventas sukaupia naudodamasis naujausiais vadovėliais, kuriuose yra tam tikras kiekis naujausios informacijos iš studijuojamos srities. Absolventas turi profesionaliai demonstruoti gebą taikyti turimas žinias ir sampratų suvokimą savo darbo vietoje, turėti kompetencijų, kurios parodomas argumentuojant ir pagrindžiant sprendimus arba sprendžiant savo srities problemas. Absolventas turi gebėti kaupti ir interpretuoti savo veiklos srities duomenis, susijusius su esamomis socialinėmis, etinėmis ir mokslinėmis problemomis ir juos įvertinti pagrįsdamas priimamus sprendimus. Turi mokėti bendrauti su specialistų ir nespecialistų aplinka perduodamas informaciją, diskutuodamas idėjų, problemų kėlimo ar sprendimų priėmimo klausimais, turi būti išsiugdęs gebą mokytis savarankiškai.

Antrosios studijų pakopos (magistro laipsnio) absolvento žinios (savo studijuojamoje srityje) ir gebėjimai turi būti grindžiami pirmosios aukštojo mokslo pakopos mokslo žinių baze. Magistro laipsnio žinių lygis turi būti bazė, leidžianti absolventui originaliai kurti, plėtoti ar taikyti dažniausiai iš mokslinių tyrimų rezultatų susiformuojančias idėjas.

Toliau kalbiname vieną iš ekologinio ūkininkavimo Lietuvoje iniciatorių, diegėją, skatintoją ir entuziastę – Lietuvos žemės ūkio universiteto Ekologijos katedros profesorę Vandą ŽEKONIENĘ.

Kai žmogus žmogui dar buvo įdomus

Buvusiai santvarkai nejučiu josios nostalgijos, nebuvau įstojusi į partiją (tokių žmonių buvo nedaug), bet to neverta prisiminti. Tačiau norintieji dirbti turėjo tam neblogas sąlygas. Jeigu reikėdavo, kreipdavaisi į Vokės filialo direktorių prof. J. Lauską ar jo pavaduotoją mokslui prof. V. Vasiliauskienę, ir jie be jokių problemų leisdavo išrašyti komandiruotę į Leningradą (dabar – Sankt Peterburgas), Maskvą ar Taškentą. Galėjai dalyvauti labai rimtose konferencijose, savitėmis sėdėti bibliotekose. Kai Leningrado studentams būdavo atostogos, aš išsikurdavau bendrabutyje, gyvendavau didžiuliam kambaryje viena, tegul ir nejaukioje aplinkoje. Užvalgai silkės ir eini į Augalų apsaugos ar N. Vavilovo augalininkystės institutą, kur saugomi iš viso pasaulio surinkti augalų sėklų pavyzdžiai, išlikę net per Leningrado blokadą. Dar buvo gyvų ir N. Vavilovo bendražygių.

Kai būdama aspirantė rinkau medžiagą savo pirmajai disertacijai, kartą mane bėgančią sustabdė senas barzdotas žmogus. Klausia, iš kur esu. Iš Lietuvos. Kokią užsienio kalbą moku? Prancūzų. Dar kiek pakalbino, paskui sako: „Grįžusi į Lietuvą, kiekvieną dieną išmok atmintinai bent po vieną puslapį prancūzų kalbos teksto, nes mokslininkams teks važinėti po pasaulį...“ Tai keistuolis, – pamaniau. Kur važiuosi, jeigu į užsienį neleidžia. Paskui pasidomėjau, kas toks mane užkalbino. Ogi akad. Sergejus Bukasovas (1891–1983 m.), gyva mokslo legenda, bulvininkystės mokslo selekcijos ir sistematikos pasaulinė įžymybė. „Matau, kad esate rimtas žmogus“, – tada pasakė akademikas. Iš kur jis galėjo matyti, kad esu „rimtas žmogus“, man ir šią dieną neaišku. Buvau tiesiog jauna aspirantė.

Senų laikų inteligentas akad. S. Bukasovas randa progą susistabdyti studentę, aspirantę ir bent kelias minutes pabendrauti. Tai man primena kitą akademiką – Povilą Brazdžiūną, fiziką, kuris taip pat nepasibodėdavo sustabdyti studentą, pasiteirauti, iš kokio krašto kilęs, kokią mokyklą baigęs... Jam žmo-

Ekologinis ūkininkavimas neįmanomas be dvasios ekologijos

Ekologiniam ūkininkavimui Lietuvoje – 15 metų

Žemės ūkio mokslų tarybos prie Žemės ūkio ministerijos kelionės dalyvius su ekologiškai išauginta duona pasitinka Šiaurės Lietuvos ūkininkės

nės buvo savai įdomūs. Bet niekada nesu to girdėjęs iš jaunosios kartos dėsytųjų. Todėl prisimindami akad. P. Brazdžiūną, prisimename jo didelį inteligentiškumą ir tėvišką rūpinimąsi studentais; jie šiam mokslininkui buvo ne šiaip statistiniai vienetai.

Gal todėl, kad jaunieji šią dieną eina užrietę nosis. Mes elgėmės kitaip, matyt todėl prie senosios kartos „aukščiausios prabos“ mokslininkų ir galėjome „prisiliesti“, jų mintis įsidėmėti. Pagaliau tose komandiruotėse, kad ir Leningrade, vakarais galėjai eiti į garsųjį Kirovo (dabar – Imperatorienės Marijos) teatrą, pamatyti puikių spektaklių. Savišvietai buvo geros galimybės. Tik nedejuok, netingniauk, rodyk iniciatyvą.

Fredis Alpėse mokė ekologijos

Bet nuo Nepriklausomybės pradžios mūsų mokslininkams taip pat at-

sivėrė Vakarų šalių universitetai, bibliotekos.

Tas tiesa, tik skirtumas tas, kad tobulingamiesi Paryžiuje ar Londone, vargu ar pateksime į Grand Operą ar Karališkojo teatro spektaklį. Nors labai norint...

Pirmasis mano išvykimas į Vakarų ir pasitikrinimas, ar teisingai suprantu ekologinį, kitur vadinamą biologiniu, bioorganiniu, žemės ūkį, buvo bene 1993 m., kai prof. Dalios

Brazauskienės ryšių dėka galėjau išvykti į Šveicariją net dviems mėnesiams. Šveicarai pakvietė keletą ekologinio žemės ūkio entuziastų – Lietuvos mokslininkų ir ūkininkų. Labai brangi šalis, laimė, šveicarai mus išlaikė. Prieš tai kone metus susirašinėjome ir aiškinome, ko mes norime. Vieni sėdėjo ir verkšleno, kad atėjus Nepriklausomybei jiems niekas neatneša pasiūlymų ant lėkštelės, kiti patys ieškojo naujų galimybių.

Ekologinės žemdirbystės diegėjos: prof. Vanda Žekonienė ir habil. dr. Nijolė Daugėlienė

Man Šveicarija atrodė priimtina šalis, nes moku prancūzų kalbą. Rūpėjo ekologinės žemdirbystės mokslas, mokymas ir konsultacijos (ūkininkų ir pačių konsultantų konsultacijos).

Kone du mėnesius gyvenau Ciūricho kantono patarėjo ekologinės žemdirbystės klausimais Fredžio Strasės namuose. Prof. Bronių Bakutis išvyko į patarėjo gyvulininkystės klausimais šeimą į Alpes, kiti taip pat buvo išskirstyti. Su patarėju Fredžiu vykdavome į ūkius, aplankydavome po 5–10 ūkių, vakare su ūkininkais dar susitikdavome pas kurį nors iš jų ir aptardavome ūkių laimėjimus ar nesėkmes.

Patarėjas Fredis dėsto aukštojoje mokykloje, rašo knygas, rengia metodinius patarimus ir konsultuo-

ja ūkininkus. Tai štai mėginau lygiuotis į Fredį: jis dėsto aukštojoje mokykloje – ir aš dėstau, jis rengia metodines priemones ir rašo knygas – aš taip pat, jis konsultuoja ūkininkus – aš irgi nuo A. Būdvyčio laikų buvau prie to pratinama.

Taip pasitikrinusi, drąsi grįžau į Lietuvą. Vadinasi, aš irgi galiu užsiimti ta veikla. Šveicarai mus aprūpino įvairia literatūra ekologinio ūkininkavimo klausimais.

Tačiau Šveicarijoje kita žmonių gyvenimo sankloda, kitokios gamtinės sąlygos, gal kitas ir valstybės požiūris į ekologinį ūkininkavimą.

Taip, skirtumų daug, bet jei žmogus degi šia idėja, tai galima suvokti, kas tinka tavo sąlygomis, tai pritaikyti.

Ypač kai tą degimą žmogus gali susieti su Petro Vasinausko ir Antano Būdvyčio paprotinimais? Nors nė vienas iš jų nebuvo ekologinės žemdirbystės apologetas.

Visai teisingai, nes gyvenimo pamokos tuščiai nenuėina. Tiesa, prof. P. Vasinauskas kėlė kurortinės žemdirbystės idėją. Jam rūpėjo ir sveikas maistas, ir kraštovaizdžio grožis. Igalinios krašte, šalia Druskininkų, Pažeimėnų, palei Žeimenos upę, pamenu, P. Vasinauskas vis keldavo kurortinės žemdirbystės idėją.

Taigi ekologinės žemdirbystės idėjų galima atrasti ir iš dar senesnių laikų. Pavyzdžiui, prof. P. Lauskas atranda kai kurių mūsų korifėjų minčių net iš „smetoninių“ laikų. Tačiau prof. P. Vasinausko kurortinės žemdirbystės idėja labai gerai dera prie ekologinės žemdirbystės sampratos. Prof. Petriui Vasinauskui Lietuva buvo skandinaviškojo tipo kraštas, kur vyrauja nedideli ūkininkų ūkiai. Prof. M. Treinys, gaivinantis judėjimą *Tėviškės žemė*, taip pat laikosi šios nuostatos.

Vis gilyn ir siauryn?

Kokie šiandien didžiausi sunkumai iškyla ekologinės žemdirbystės mokslui ir šia veikla užsiimantiems ūkininkams?

Jei tik rimta veikla – turi būti ir rimtų problemų – tai aksioma. Norėčiau padejuoti, bet vieningo mokslinio požiūrio, labai atsidedusių mokslininkų agrarininkų, kurie dirbtų ekologinės žemdirbystės mokslo srityje ir kurie suprastų žemdirbystę kaip sistemą, kol kas turime ne tiek jau daug. Taip yra dėl to, kad mokslas išgyvena ne pačius geriausius laikus. Mokslininkai specializuojasi, skverbiasi gilyn į savo tyrinėjimų sritį, ir nebelineka platesnio požiūrio asmenybių, tokių kaip Juozas Tonkūnas, Petras Vasinauskas, Antanas Būdvytis. Dabar visus „smaugia“ reikalavimai spausdinti straipsnius ISI žurnaluose, ir mūsų žemės ūkio mokslų atstovai priversti dirbti ne savo šaliai, ne savo šalies ūkininkams, o kokio nors užsienio šalyje leidžiamo žurnalo labui. Mus vertina pagal tai, kiek pataikėme ar nepataikėme į tos šalies ir tos sistemos reikalavimus. Tai, kad vertintojams nerūpi, kiek mūsų mokslininkas davė savo šaliai, yra visiškai nesąmonė. Tai labai rimta mūsų agrarinio mokslo problema. Gilyn ir siauryn – šis reikalavimas nepadedą ugdyti plačiai, šiuolaikiškai ir strategiškai mąstančių mokslų asmenybių.

Lituanistai jau pavargo būti nuolankiais mykoliukais, o žemės ūkio mokslų atstovai – dar ne?

Mykoliukai ir severiutės turėtų eiti drauge, laikydamiesi už rankų. Jeigu žmogus nežino istorijos – savo šeimos, savo mokslo srities, savo šalies – jis yra labai nuskriaustas li-

Lietuviško kaimo jaukuma

kimo. Neprošal priminti, kad po 1918 m. Nepriklausomybės paskelbimo kai kurie Lietuvos ministrai neimdavo atlyginimo, kad valstybės išdui palengvintų sunkią naštą. Arba prelato Mykolo Krupavičiaus pavyzdys. Jis pradėjo Žemės reformą, kol dar nebuvo priimtas Žemės reformos įstatymas. Pats buvo reformos ideologas ir vykdytojas. Kiek daug tie žmonės padarė savo valstybei, o M. Krupavičius juk nebuvo net žemės ūkio mokslų specialistas. Net ir tomis sąlygomis savo šaliai buvo galima padaryti labai daug.

Kiek davei savo šaliai?

Prelato M. Krupavičiaus gyvenimo ir veiklos pavyzdys rodo, kad savo šaliai ne tik galima, bet ir reikia dirbti. Man keista, kad aplinkui tiek protingų žmonių, o niekas atsistojęs drąsiai nepaklausia: „O kiek tu davei savo šaliai?..“

Sutinku, kad doktorantas gal ir ne kažin ką gali duoti, bet keturiasdešimtmečiai, penkiasdešimtmečiai... Man visiškai nesvarbu, kad nesu žinoma Kanadoje ar Švedijoje. Nors būti žinomai nesunku: nuvažiuoti į konferenciją ir būti įrašytas į sąrašus. Svarbiausia, kad esu žinoma Mosėdyje, Marcinkonyse. Kai mane atpažįsta kur nors Lietuvos pakraštyje, sveikinasi, aš tuo labai didžiuojuosi, nes žinau, kad darau savo šaliai naudingą darbą.

Žinau, ką Jums atsakys kai kurie kitaip nusiteikę skaitytojai. Sakys: gerai, tegul profesorė Vanda Žekonienė važinėja po Lietuvos kaimus, kuria ekologinį žemės ūkį, tik kuo čia dėtas mokslas? Kodėl gerbiama profesorė turi gauti atlyginimą iš mokslui skiriamos eilutės biudžeto? Tegul jai moka Žemės ūkio ministerija ar kita garbinga tarnyba.

Labai gerai žinau, kad būtent taip, gal net ir pikčiau man gali būti pasakyta. Sakytojai bus visiškai teisūs. Man malonu, kad mane žnaibo – vadinas, esu pastebėta, jau galiu kalbėti, dėstyti savo poziciją – gal būsiu išgirsta. Norėdama skaityti paskaitas šiuolaikiniams ūkininkams, privalau turėti didžiulį žinių kraitį, aukštą kvalifikaciją. Tas ūkininkas, kuris išsilaukė, atėjo iki mūsų dienų, nori labai išsamių žinių.

Nesunku paskaityti paskaitą šimtui žmonių, ar tik penkiems klausytojams. Paskui būna pertrauka, ir štai tada pasirodai, ko esi vertas ir kiek tavo paskaita reikalinga. Štai tada prireikia mano kvalifikacijos, 25 metų mokslinio darbo stažo ir patirties, kurią įgijau dirbdama Žemdirbystės institute, vadovaudama kompleksiniams

tyrimams, kuriuose dalyvavo net penki mokslo institutai, pagaliau dėl to mane pakvietė į Lietuvos žemės ūkio universitetą. Taip susikroviau kraitį, kuris leidžia man drąsiai jaustis. Nevengiu diskutuoti, nebijau pasakyti ūkininkui: „Palauk, šito nežinau, bet pamėginkime išprotauti štai dabar abu susėdę...“ Tarkime, jis turi 300 ha žemės, nori užsiimti ekologiniu ūkininkavimu, jam daug kas neaišku. Jis turi patirties, aš – nemažą bagažą žinių ir, kaip sako aukštaičiai, mums „kalba rišasi“.

Jau yra intelektualių ūkininkų

Ar Lietuvoje jau yra apsišvietusių, intelektualių ūkininkų, kurie Jums gali oponuoti, suteikti peno apmąstymams?

Džiugu, kad yra tokių ūkininkų. Kiekviename žmonių suėjime, nepriklausomai nuo ūkio dydžio ir žemės kokybės, atsiranda labai didelį ūkinės veiklos patyrimą turinčių klausytojų. Jie žino, ko jiems reikia iš atvykusio mokslininko. Jauniems mokslininkams būna sunkoka su patyrusiais ūkininkais... Jiems teorinio pasirengimo paprastai pakanka, bet trūksta praktikos. Nusiminti nereikia – viskas su laiku.

Kiek reikalinga ir naudinga svetimų kraštų patirtis?

Reikalinga. Svetimuose kraštuose mes galime sėmėtis idėjų, bet jas būtina perkošti per savo, kaip mokslininko, tyrėjo patirtį ir kritišką vertinimą ir tik tada rekomenduoti mūsų ūkininkams. Tarkime, kad ir nuvažiuo į Skandinaviją ūkininkai turi gerai pasvarstyti, kas tinka mūsų šaliai, konkrečiai jų ūkiams. Labai gerai, kai tokiose kelionėse su ūkininkais kartu važiuoja mokslininkas, ministerijos departamento vadovas ar panašiai. Toks, kuris gali pasakyti: „Žmogau, tu rašaisi į bloknatą šio ūkio sėjomainą, bet atkreipk dėmesį, kad šioje dirvoje – 4 proc. humuso, o tavo ūkyje vos 2 proc.“

Neskubėkime. Natūrinis ūkis – dar ne ekologinis

Ypač ūkininkavimo pradžioje buvo daug euforijos, nemažai jos ir dabar. Ekologinis žemės ūkis – kietas riešutas. Tuo įsitikino jau daug kas per tuos 15 metų. Suvokta, kad reikia žinių, supratimo, diskusijų, konsultacijų. Labai svarbu suvokti, kad tai labai sudėtinga, nauja, alternatyvi chemizuotai žemdirbystės sistema. Dar ir dabar pasitaiko manančiųjų, kad jeigu nenaudosime herbicidų, pesticidų, mineralinių trąšų, tai jau ir bus ekologinis ūkis. Jie labai klysta.

Gal pamėginkime išsiaiškinti, kuo skiriasi ekologinis ūkis nuo natūrinio?

Natūrinis ūkis yra toks, į kurį nesugebama nieko įnešti. Duodama derlių, žemė kartu atiduoda ir maistingąsias medžiagas. Jeigu jai nieko negražiname, tai ir bus natūrinis ūkis. Sakoma, kiek Dievas duos, tiek ir užteks. Koks čia ūkininkavimas, jei teigaunama vos 1 t/ha javų, kokia tų javų kokybė. Gero pyrago neiškepši. Bet net ir mažas derlius išneša maistingąsias medžiagas iš dirvožemio ir jas reikia kompensuoti. Kuo? Ogi ekologinio žemės ūkio taisyklėse leistomis „natūraliomis medžiagomis“. Nėra lengva kovoti su piktyčiomis, ligomis, kenkėjais. Toks ūkininkavimas ilgai tęstis negalės – tik tol, kol dirvožemis bus visiškai nualintas. Toks ūkininkavimas atves į bankrotą.

Bus daugiau

Kalbėjosi Gediminas Zemlickas

Septintasis

Tikrasis pavasaris į Lietuvos muzikos ir teatro akademiją kasmet ateina su Vincės Jonuškaitės-Zaunienės jaunųjų vokalistų konkurso dalyvių jauduliu, jaunatvišku žavesiu ir, žinoma, pakilia laimėtojų apdovanojimo ceremonija, kuri vainikuoja visą šį reikšmingą Akademijos gyvenimo įvykį.

Šiomet konkursas vyko septintą kartą, jį remia Akademinio skautų sąjūdžio Vydūno fondas, įkurtas ir veikiantis Čikagoje. Deja, pirmas kartas, kai apdovanojimo ceremonijoje neišvydome tikro šių konkursų entuziasto, propaguotojo ir kitų labai reikšmingų visuomeninių iniciatyvų autoriaus – Edmundo Kulikausko, Akademinio skautų sąjūdžio Vydūno fondo atstovo Lietuvoje. Ko verta vien tik iniciatyva statyti Valdovų rūmus – jų atstatymą siejame ir su E. Kulikausko pavarde. Šiomet dėl ligos gydytojai patarė E. Kulikauskui neiti į didesnius žmonių susibūrimus, todėl šio būtino konkurso apdovanojimo ceremonialo dalyvio šiemet neišvydome. Užtat renginyje buvo malonu matyti poniją Rūtą Kulikauskiene, kurios buvo paprašyta E. Kulikauskui kaip pagarbos ženklą perduoti lauračių pasirašytą knygą.

Studentų skautų atstovas Auriimas Pautienius priminė, kad Akademinio skautų sąjūdžio Vydūno fondas gyvuoja iš aukų, bet sugeba kasmet skirti po 40 stipendijų Lietuvos studentams. 2000 m. penkiose Lietuvos aukštosiose mokyklose buvo įsteigti apdovanojimai – stipendijos ir premijos. Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje kasmet rengiamas Akademinio skautų sąjūdžio garbės narės Vincės Jonuškaitės-Zaunienės vokalistų konkursas, Vilniaus universitete teikiamos Sofijos Čiurlionienės premija, Vytauto Didžiojo universitete – Broniaus Kviklio premija edukologijos mokslų studentui, Kauno technologijos universitete – profesoriaus Igno Končiaus stipendija geriausia studentui fizikui, o Klaipėdos universitete skiriamos prof. Stepono Kolupailos stipendijos. Per daugiau kaip 50 gyvavimo metų Vydūno fondas stipendijoms skyrė apie 1 mln. JAV dolerių.

Kadangi konkursas yra skirtas žymiai lietuvių dainininkei Vincei Jo-

Gedimino Zemlicko nuotraukas

2006 m. Vincės Jonuškaitės-Zaunienės konkurso I premijos laureatė Viktorija Stanelytė

nuškaitei-Zaunienei (1901–1997 m.) paminėti, tai kone kasmet stengiamės išryškinti vieną kitą jos gyvenimo ir kūrybinės veiklos faktą.

Subačiuje gimusi mergina jau mokėsi Panevėžio gimnazijoje, kai Pirmojo pasaulinio karo banga su daugeliu kitų Lietuvos gimnazistų pakėlė iš gimtinės ir nubloškė toli į rytus – į Voronežą, iš kur pirmą kartą ir išgirstame apie Vincės Jonuškaitės viešą stojimą prieš publiką. 1916 m. sausio 5-ąją ji Voroneže dainuoja solo *Sunku gyventi*. Voronežo muzikos mokykloje ji ir pradėjo mokyti dainavimo pas latvę profesorę Zubit.

Grįžusi į Lietuvą Vincė Jonuškaitė baigė mokytojų kursus, mokytojavo, o raginama draugų pradėjo koncertuoti. 1919 m. rudenį dainavo M. Petrausko Birutėje – atliko Vaidilutės vaidmenį. Visuomenės remiama studijavo Berlyne, Romoje, pradėjo ir koncertinę bei teatrinę

operos solistės veiklą. Vėliau Kauno „valstybės teatre sukūrė 47 operos vaidmenis, gastroliavo užsienio teatruose. Buvo labai populiarus, mėgiama žmonių. Subačiuje jos vardu 1936 m. pavadinta nauja pradžios mokykla.

1944 m. pasitraukė į Vokietiją, o 1948 m. išvyko į JAV. Koncertavo, skaitė paskaitas apie lietuvių liaudies dainas, buvo aktyvi visuomenininkė.

Vincės Jonuškaitės-Zaunienės vokalistų konkursai rengiami nuo 2000 metų. Pirmojo konkurso laureatė – Aušra Liutkutė dabar pati dainavimo meno moko būsimašias vokalistes. A. Liutkutė taip pat dainuoja Lietuvos nacionaliniame operos ir baleto teatre.

2001 ir 2002 m. konkurso nugalėtoja – Julija Stupnianeck, 2003 m. – Renata Tarosaitė, 2004 m. – Milda Smalakytė, 2005 m. pirmoji vieta nebuvo skiriama.

Nukelta į 13 p.

Nugalėtojos: Viktorija Stanelytė, Jurgita Pavalkiūtė, Viktorija Janko ir Lauryna Bendžiūnaitė

Pradžia Nr. 8

Toliau pasakojame įspūdingius, patirtus bendraujant su mūsų žymiojo kalbininko profesoriaus Kazimiero Būgos sūnumi Gintautu Būga ir jo žmona Terese, kurie šį pavasarį iš Švedijos buvo atvykę į Lietuvą Profesoriaus Kazimiero Būgos labdaros ir paramos fondo įkūrimo reikais. Ši asmenybė domina lietuvių kalbos istorijos tyrinėtoją akad. Algirdą Sabaliauską ir Fondo valdybos narę doc. dr. Dangulę Mikulėnienę.

Stokholme ramybės nebuvo

Ramybės ir pastovumo ponias Teresė sako nepatyrusi su savo išrinktuju ir gyvendama Stokholme. Gintautas dažnai dingdavęs ir, kaip galima buvo spėti, ne „roboksiukuose“. Pakanka išvardyti pavardes asmenų, su kuriais teko tuo metu veikti Gintautui Būgai, ir viskas pasidaro aišku: Jonas Pajaujis, dar iš Kauno laikų pažįstamas Kazimieras Pyplys-Mažytis, švelniai vadinamas Pypliuku, Juozas Lukša-Daumantas. Ketvertukas rengėsi darbui pagrindinio sąlygomis Lietuvoje.

J. Pajaujį, kilusį iš Kalvarijos, bet gimnaziją baigusį Marijampolėje, G. Būga prisimena kaip žmogų, kuris neturėjęs įprastinio supratimo, kas yra pinigai. O juk buvo suvalkiečiai. Vis prasiskolindavo, nors šiaip buvo puikus žmogus. Gal todėl turėjo ne vieną žmoną, tiesa, ne vienu metu: lietuvę Dalią, vėliau suomę, o gyvenimo pabaigoje buvo susiradęs dar kitą moterį. J. Pajaujis G. Būgai pasakojo, kad kai jie, suprask, suvalkiečiai, susipykdavo, vienas kitą vadindavo „tamsta“ ir „tamstele“. O tame krašte „tamsta“ dar vadinamas kuily. Kiek čia yra tiesos, tegul sprendžia patys suvalkiečiai.

1941 m. birželio 22–23 d. Vokietijos kariuomenei įžengiant į sovietų okupuotą Lietuvą, slapta trumpųjų bangų radijo stotis ir Kauno radiofonas paskelbė apie Lietuvos nepriklausomybės atkūrimą ir Laikinosios vyriausybės sudarymą. Toje vyriausybėje J. Pajaujis tapo socialinių reikalų ministru. Laikinoji vyriausybė veikė 6 savaites, paskui jos veikla okupacinės vokiečių valdžios buvo sustabdyta.

Būtent iš savo kraštiečio J. Pajaujo akademikas A. Sabaliauskas ir išgirdo apie G. Būgą, sužinojo, kaip šis pateko į Švediją, kur toliau studijavo mediciną. Gal per J. Pajaujį G. Būgai perdavė ir savo *Lietuvių kalbos tyrinėjimų istorijos pirmąją dalį*, kuri buvo išleista 1979 metais.

Didvyris, apie kurį nedaug žinome

Ypač šiltai Gintautas ir Teresė Būgos atsiliepia apie „Pypliuką“, t. y. Kazimierą Pyplį. 1923 m. Marijampolės apskrityje, Prienų valsčiuje, Kėbliškių kaime gimęs Kazimieras Pyplys mokėsi Kauno *Aušros* berniukų ir Jėzuitų gimnazijose. Buvo 216 cm ūgio, stambus. Jo slapyvardis buvo Mažytis. Turėjo ir kitų slapyvardžių: Mažvydas, Tigras, Mindaugas, Audronis, Gintautas. Buvo sportininkas: žaidė krepšinį, bokso, slidinėjimą, taikliai šaudė. 1942 m. baigė Kauno aukštesniąją technikos mokyklą, studijavo mediciną Vilniaus universitete. Pirmosios sovietų okupacijos metais dalyvavo pagrindinio veikloje, buvo

Likimo nublokšti sugrįžta (2)

Kazimiero Būgos premijos laureatas akad. Algirdas Sabaliauskas, prof. Kazimiero Būgos labdaros ir paramos fondo narė doc. Dangulė Mikulėnienė ir Fondo steigėjas dr. Gintautas Būga

suiptas, bet išgelbėjo pažintis su Justo Paleckio sūnumi Vilniumi. Dalyvavo 1941 m. Birželio sukilime.

Per vokiečių okupaciją Mažytis tęsė pagrindinio veiklą prieš naujus okupantus. Susipažino su Juozu Lukša. 1944 m. vasarą partizanavo Prienų valsčiuje, metų pabaigoje buvo sužeistas mūšyje. Pasigydęs toliau partizanavo, vykdė specialias užduotis, dalyvavo 18 kautynių, dar du kartus buvo sužeistas. Jis buvo ypač drąsus. 1947 m. vasario 19 d. Vytauto rinktinės vado V. Gavėno-Vampyro įsakymu J. Senkutė-Pušelė organizavo Užgavėnių ir neva sužadėtuvių balių, į kurių pakvietė Marijampolės partinį aktyvą. „Sužadėtinis“ – Vytauto rinktinės štabo pareigūnas K. Pyplys-Mažytis nukovė 4 aktyvistus, kartu su jais apskrities komunistų partijos 1-ąjį sekretorių, LSSR Aukščiausiosios Tarybos deputatą S. Bakevičių, pasų skyriaus vedėją B. Gurevičių ir valsčiaus vykdomo-

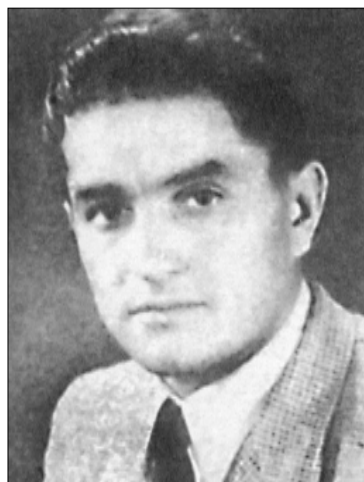

Gintauto Būgos bendražygiai, žuvę už Lietuvos laisvę: Kazimieras Pyplys ir Juozas Lukša-Daumantas

jo komiteto pirmininką Jasiūną.

Bendrojo demokratinio pasipriešinimo sąjūdžio (BDPS) Prezidiumo įsakymu 1947 m. gruodžio 14 d. į Vakarų pasišūsti J. Lukša-Skrajušas ir K. Pyplys-Audronis. Jie turėjo nušviesti padėtį Lietuvoje, gauti paramos kovojančiai tautai ir išsiaiškinti santykius tarp VLIK'o ir BDPS užsienio delegatūros. Įgalotiniai nuvežė Lietuvos katalikų laikraščio Romos popiežiui Pijui XII, pagrindinio spaudos, išvežtųjų į Sibirą sąrašų, žvalgybos žinių.

1949 m. pavasarį atvykęs į Lietuvą su pagrindine užduotimi, Mažytis vežėsi Baden Badeno susitarimą ir kitą J. Lukšos-Daumanto informaciją, kurią turėjo perduoti Tauro apygardos vadovybei ir BDPS Prezidiumui (nežinojo, kad šis jau nebeveikė). J. Lukša-Daumantas per K. Pyplį pranešė rezistencijos vadovybei apie lietuvių veiklą Vakaruose, savo nuveiktus darbus ir siūlė, kaip geriau būtų ryšius su kraštu iš Vakarų sutvarkyti. Tai buvo VLIK'o veiklos dokumentas. Pažymėtina, kad nuo 1949 m. pavasario J. Lukša-Daumantas tapo naujuoju Lietuvos pagrindinio atstovu užsienyje. Dar Stokholme būdamas K. Pyplys žadėjo Lietuvoje aplankyti ponios Teresės mamą, tačiau 1949 m. rugsėjo 23 d. Kalesnikų miške netoli Alovės (Alytaus aps., Daugų vlsč.) K. Pyplys žuvo kartu su poetu partizanu J. Makarevičiumi-Žilvičiu. Atsišaudydami iš slėptuvės, drąsuoliai nukovė 18 priešų. Suprato, kad gali būti paimti gy-

nutylėti, nors ši pasakojimo dalis – ir ne iš pačių Būgų, o iš Lietuvoje skelbtos pasipriešinimo kovų literatūros.

Kiek vėliau, slapta atvykęs į Lietuvą, 1951 m. rugsėjo 4-ąją susišaudyme pasaloje Pažerų kaime (Veiverių vlsč.) žuvo ir Juozas Lukša-Daumantas.

Vis dėlto apie šį savo ir bendražygių gyvenimo tarpinį G. Būga plačiai nepasakojo, nebeklausinėjome ir mes. Vieną klausimą uždavėme: kiek pagrindinio veikla ir noras sugrįžti į Lietuvą buvo svarbu jo paties gyvenime? Tai buvo lyg priedas prie studijų, ar svarbiausias dalykas gyvenime? „Kartais – šalia, o kartais – labai svarbu“, – toks buvo atsakymas.

Tuoktuvės per šv. Kazimierą

Švedijoje Gintautas Būga greitai tapo gydytoju, nors nežinia, ar be ponios Teresės viskas taip lengvai būtų klojosi. Fizinio darbo G. Būga dirbti negalėjo, nes kaip būsimas gydytojas turėjo saugoti rankas. Kadangi ponias Teresė buvo beveik baigusi farmacijos mokslus, tai jai lengviau buvo gauti darbo vaistinėje. Tuo metu abu gyveno Solmėje, Stokholmo priemiestyje. Taigi ponias Teresė porą metų Gintautui Būgai labai padėjo. Susituokė 1950 m. per šv. Kazimierą – kovo 4-ąją.

Ar tyčia tą dieną pasirinko? „Nemanau“, – rimtu veidu sako G. Būga. „O aš manau, kad taip“, – tvirtai savo nuomonę pareiškia T. Būgienė, kuriai neįmanoma prieštarauti. Taip jiedu pasikalba. Iš šalies įdomu klausytis, tuo labiau, kad visa tai vyksta smagiai.

Iš motinos ir sesers apie tėvą

G. Būgai buvo vos pustrėčių metų, kai 1924 m. gruodžio pradžioje mirė jo tėvas žymusis kalbininkas prof. Kazimieras Būga. Gražina Būgaitė, pono Gintauto sesuo, buvo septyneriais metais vyresnė, tad ji apie tėvą prisiminė gana daug. Iš jos nemažai dar prieškarui ir karo metais sužinojo ir G. Būga. Suprantama, daug ką pasakojo ir motina.

G. Būgos mama Juzefa Būgienė ir sesuo Gražina po karo visą laiką gyveno Amerikoje, Skanto mieste, Filadelfijos valstijoje. Susirašinėjo. Vie-

nu metu sesuo buvo pasiryžusi vykti į Švediją, net pradėjusi mokytis švedų kalbos, bet vėliau nutarė likti Amerikoje. Iš motinos G. Būga yra gavęs kai ką ir iš tėvo archyvinio paveldo, kai kurių tėvo raštų, dokumentų. Du iš jų prieš pat įsteigiant Profesoriaus Kazimiero Būgos fondą Gintautas Būga padovanojo Lietuvių kalbos institutui (žr. *Mokslo Lietuva*, 2006 m. Nr. 7, 5 p.). Kai mama apie 1980-uosius mirė, sesuo Gražina beveik nieko naujo neatsiuntė, net tėvui priklausiusių knygų nerado. Išskyrus nebent vestuvinį mamos žiedą, tik tą vienintelį vertingą daiktą. Ką atsiuntė Gražina, tą Gintautas ir Teresė Būgos saugo kaip šeimos relikvijas.

Po Gražinos mirties 1997 m. apžiūrėjo jos daiktus kunigas, aptarnaujantis amerikiečių parapiją, bet nieko ypatingo nerado. Gaila, bet Gražina jokių atsiminimų nerašė, o ir su broliu nuo 1944 m. taip nė karto ir nebuvo susitikusi. Bendraudavo tik laiškais.

A. Sabaliauskas priminė, kad tarpukario metais su K. Būgos dukra Gražina ir žmona Juzefa labai artimai bendravo literatūrologė prof. Meilė Lukšienė, rašytojo Jono Biliūno anūkė. Savo atsiminimų knygoje M. Lukšienė apie tai rašė.

Tiesa, su Gražina nemažai yra bendravusi ir poeto Kazio Bradūno žmona Kazimiera Bradūnienė. Ji yra perpasakojusi G. Būgai ir Gražinos prisiminimus. Paneigė ji ir vienu metu buvusią populiarią legendą – girdi, kad Antanas Sniečkus K. Būgai buvo giminė. Ir taip Gintautui Būgai sugadino, jo paties žodžiais tariant, visą pasididžiavimą. O gal ir nesugadino, nes jo klausydamas niekada negali būti tikras, kada juokauja, o kada kalba rimtai.

Žada imtis skauto darbo

Beje, K. Bradūnienė stengėsi poną Gintautą įtikinti, kad jis esąs jos dėdė. Šis spiriasi, nes yra už poeto žmoną keleriais metais jaunesnis. Aiškina, kad ji yra jo antros ar trečios eilės pusseserė. Tiesa, ponias Teresė mėgina prieštarauti: girdi, motinos buvo seserys. Gintautas užginčija: jos nebuvo tikros seserys.

Tačiau K. Bradūnienė visu šimtu procentų, nors tu ką, įsitikinusi, kad ponas Gintautas yra jos tikras dėdė. O poetas K. Bradūnas į tokius giminystės ryšius išvis nesikiša, nes turi savų rūpesčių. Kojos per silpnos, kad galėtų pasiekti savo biblioteką, kuri įrengta vienu aukštu aukščiausiai. Taigi poetas nebegali pasiekti savo darbovietės. Tad dabar G. Būga ketina su talka imtis skauto darbo: perkelti K. Bradūno biblioteką bent aukštu žemiau, kad poetui nereikėtų lipti aukštyn.

Kaip K. Būgai žmoną piršo

Pats laikas šį tą panagrinėti iš G. Būgos mamos gyvenimo, bent pamėginti išsiaiškinti apie jos brolius ir seseris, nes geriau už poną Gintautą niekas nepapasakos. Tiesa, yra dalykų, kurie ir jam yra šokia tokia naujiena. Kad ir Kazimiero Būgos piršlybų istorija su Juzefa Stankūnaitė, kilusia nuo Suvalkų Naumiesčio. Užtat G. Būga žino, kad Lietuvoje gyvendama Juzefa Stankūnaitė dvejus metus susirašinėjo su Peterburge gyvenusiu Kazimieru Būga, savo būsimuoju vyru.

Ši istorija aprašyta Juozo Balčikonio *Atsiminimuose apie K. Būgą*, bet gerus dalykus ir šiaip malonu priminti.

Už sėkmingas Kazimiero Būgos vedybas pirmiausia reikėtų dėkoti Volteriams, o tiksliau Aleksandrai

Volterienei, kilusiai iš Maslauskų. Ji 1886 m. iškėję už Peterburgo universiteto privatdocento, būsimą profesoriaus Eduardo Volterio. Kaip ir nemažai kitų mokslams atsidavusiųjų, E. Volteris praktiškumu aplinkinių nestebino, bet to niekaip negalėtų pasakyti apie jo žmoną Aleksandrą. Matyt, „darboholikas“ Kazimieras Būga kažkuo priminė jos vyrą, todėl Peterburgo universitetą bebaigiančiam K. Būgai ponio Aleksandra suskato ieškoti „geros partijos“. Jos žvilgsnis nukrypo į Virbalio advokato J. Stankūno seserį Juzefą, kuri ponios Aleksandros akylu žvilgsniu, labai tiko į porą truputį dausoje skrajojanti kalbininkai. Veiksmų planas buvo paprastas, bet veiksmingas: K. Būga vasarą buvo pakviestas paviešėti pas J. Stankūną. Šūvis nebuvo tuščias, nes darbšti ir apskri mergina K. Būgai padarė įspūdį. Užsimezgė gana gyvas susirašinėjimas.

Dėl vedybų K. Būga nesišiaušė. Priešingai, vertino kaip patikimą vaistą nuo „suJaunėjimo“. Mat, tapęs Kazimiero Jauniaus sekretoriumi, matė darbams atsidėjusį ir save nuolat pamirštantį mokslininką, į kurį gal ir nenorėjo būti panašus. Tačiau jautė, kad pavyzdys užkrečiamas, „suJaunėjimo“ pavojus buvo akivaizdus ir neišvengiamas. „Reiktų mano gyvenimas taip sutvarkyti, kad aš būčiau priverstas kitaip, bet daug sveikiau ir naudingiau dirbti“, – rašė K. Būga laiške savo bičiuliui K. Jurgelioniui (1911 m. balandžio 9 d., pagal naująjį kalendorių – 22 d.). Remiasi daugiau patyrisiais autoritetais, kurie taip pat mano, kad „geriausias mano darbų sutvarkytojas būsiąs žmona“.

Su Juze Stankūniute, kaip tarmiškai ją vadino K. Būga, jis susituokė 1913 m. lapkričio 16 d. Kaune. Tai buvo sėkmingos vedybos, silpnos sveikatos ir praktinio gyvenimo vingiuose ne itin sumaniam K. Būgai žmona buvo patikima atrama.

Stankūnų lizdo paukščiai

Pasak G. Būgos, buvo trys broliai Stankūnai ir keturios seserys Stankūnaitės. Juzė Stankūnaitė, jauniausioji sesuo, tapo Kazimiero Būgos žmona.

Jei tikėsime G. Būga, jo dėdė J. Stankūnas buvo Kudirkos Naumiesčio teisėjas, o ne Virbalio advokatas, kaip teigė J. Balčikonis. G. Būgai dažnai tekdavo pas jį lankytis. Antras Stankūnų sūnus buvo urėdas, o trečiasis sugebėjo prasimušti tik į girininkus – aukščiau nepakilo.

Vyriausioji Stankūnaitė (Gintautas Būga jos vardo neprisiminė) iškėję už Tupčiausko. Jų sūnus Vytautas išvyko į JAV, tapo Tauru. Jis pirmasis, į anglų kalbą išvertęs Juozo Lukšos-Daumanto knygą *Partizanai*. Apskritai tai buvo pirmasis šios knygos vertimas į kitą kalbą.

Tiesa, Stankūnų šeimoje kartu gyveno ir dar viena mergina, kurią žmonės buvo pradėję vadinti Stankūnaite. G. Būgai apie tai pasakojo K. Bradūno žmona K. Bradūnienė.

A. Sabaliauskui rūpi, ar tas J. Stankūnas, kuris tapo teisėju, jaunystėje nėra studijavęs Peterburge? Mat svarbu suprasti, iš kur prof. E. Volteris ir ypač jo žmona Aleksandra, kilusi nuo Panevėžio, jį pažinojo ir dar sumanė K. Būgą supiršti su J. Stankūnaite. A. Sabaliauskas spėja, kad Peterburge turėjo studijuoti kas nors iš suvalkiečių, ir per juos Volteriai susipažino su Stankūnais.

G. Būga prisimena, kad prof. Eduardas Volteris su žmona Aleksandra, gyvenę Kaune, aplankydavo

jo mamą, šnekėdavosi rusiškai, tad iš jų rusų kalbos dar būdamas mažiukas šiek tiek pramoko ir Gintautas. Tiesa, dabar tvirtina pamiršęs. Tačiau apie Aleksandros Volterienės planą supiršti jo tėvus nežinojęs.

Planus pakoregavo Pirmasis pasaulinis

Likimas jaunavedžiams jau bendro gyvenimo pradžioje buvo parengęs ne vieną smūgį. Prieš pat Naujuosius metus K. Būga peršalo, smarkiai susirgo, pateko į ligoninę. Iki 1914 m. kovo pradžios teko gulėti.

Tiesa, pavasarį atnešė dovanų: Švietimo ministerija skyrė K. Būgai antrųjų magistrantūros metų stipen-

Prie Kazimiero Būgos sodybos Pažiegėje (Zarasų r.)

diją ir komandiravo dvejiems metams tobulintis užsienį. K. Būga su žmona pirmiausia patraukė į Karaliaučius, kur dirbo garsus baltistas Adalbertas Beczenbergeris (Adalbert Bezenberger). Lietuvis karštai ėmėsi darbo, studijavo XVI–XVIII a. lietuvių kalbos paminklus, rašė straipsnius; iš mažesnių straipsnių vėliau sudarė *Kalbos mažmožių* seriją, sudarinėjo K. Jauniaus gramatikos rusiškam leidimui rodykles. Toks įkarštis nepatiko A. Beczenbergeriui, jis mėgino lietuvių truputį prilaikyti, protino labiau tausoti save, bet šis jau buvo pasikinkęs žirgus ir lėkė šuoliais – minties darbo nesustabdys.

Europoje tvenkėsi debesys. Tad ir keturių mėnesių Karaliaučiuje neišbuvusio Būgos mokslinę komandiruotę nutraukė prasidėjęs karas. K. Būga neteko stipendijos, nepavyko išvykti tobulintis į Švediją. Sudegė Stankūnų tėviškė ties Suvalkų Naumiesčiu. O blogiausia, kad sudegė ir ten buvusios K. Būgos knygos, daiktai. Sunki materialinė padėtis ir prasta sveikata vertė atidėlioti magistrantūros egzaminus net iki 1916 m. pavasario. Peterburge gyveno skurdžiame vieno kambario ir virtuvės butelyje pas pažįstamą lietuvių. Skursdami susilaukė ir pirmagimės: 1914 m. spalio 7-ąją gimė dukrytė Gražina.

1916 m. pavasarį išlaikė magistrantūros egzaminus, gavo teisę tapti Peterburgo universiteto privatdocentu. Bet netapo, nes dalis universiteto buvo keliama į Permę. K. Būga sutiko tapti Permės universiteto Lyginamosios katedros privatdocentu, o 1918 m. pavasarį tapo ekstraordinariu profesoriumi.

Permėje K. Būga skaitė lyginamosios indoeuropiečių kalbų gramatikos, sanskrito kursus, kalbotyros įvadą, dėstė ir lenkų kalbą. Ten tęsė ir 1902 m. pradėtą lietuvių kalbos žo-

dyno sudarymo darbą, turtino kartoteką. Atplėštas nuo gyvosios kalbos lobių, medžiagą žodynui rinko iš rašytinių šaltinių.

Kolčiako valdžia Permės universitetą evakavo į Tomską, tad su savi mi Būgos paėmė tik knygas, rankraščius ir žodyno kartoteką. Deja, dvi skrynios knygų po 10 pūdų liko Permėje. O žodyno kartoteką – keturis pūdus kortelių – Būgų šeima parsivežė ir į Lietuvą 1920 m. rugpjūčio mėn., kai po ilgų klajonių galėjo grįžti į jau nepriklausomą šalį.

Kaip į Lietuvą grįžo K. Būgos laišakai

Pasak Danguolės Mikulėnienės, K. Būgos *Rinktinių raštų* sudaryto-

K. Būgą galutinai atsidėti svarbiausiam savo viso gyvenimo darbui – žodyno rašymui. Už tai, kad tie dviejų broliškų baltų kalbų žymiausių kalbininkų laišakai yra Lietuvoje, o ne Latvijoje, reiktų padėkoti A. Sabaliauskui. Šią istoriją profesorius papasakojo Gintautui ir Teresei Būgoms. Autentiškas pasakojimas iš pirmų lūpų.

Tuos K. Būgos laiškus J. Endzelynui saugojo pastarojo žmona (tiesa, jie nebuvo oficialiai susituokę) Merija Saulė Sleinė (Mėrija Saule-Sleine), žymi latvių veikėja, jaunystėje bendravusi su Janiu Rainiu, apie poetą parašiusi atsiminimus. Saulė Sleinė mokytojavo Rygos gimnazijoje (ją baigė daug žymių žmonių). Pirmasis jos vyras buvo žymus latvių tautos-

S. Sleinė jam pasakojo įdomiausių dalykų iš J. Endzelyno ir kitų kalbininkų gyvenimo. Jos trumpus atsiminimus apie J. Balčikonį A. Sabaliauskas išvertė į lietuvių kalbą ir paskelbė.

Vieną dieną jis gerokai nustebo, kai paprastame laiške rado įdėtus kelis K. Būgos laiškus J. Endzelynui. Dar po savaitės dar labiau nustebo, kai atplėšė gautą banderolę su visais K. Būgos laiškais J. Endzelynui. Matydama, kad A. Sabaliauskas nuoširdžiai domisi J. Endzelynu, S. Sleinė jam ir atsiuntė dviejų žymių kalbininkų laiškus. Vėliau jie buvo išspausdinti Lietuvių kalbos instituto leidžiamame žurnale *Lietuvių kalbotyros klausimai*.

Laiškų originalus A. Sabaliauskas atidavė tuometinei instituto bibliotekai.

Kaip buvo reabilituotas Kazimieras Būga

Pokario metais Lietuvoje K. Būgos vardas buvo minimas nedažnai, bet pamažu reikalai ėmė keistis. A. Sabaliauskas prisimena, kaip minint vieną K. Būgos jubiliejų tuometiniame Lietuvių kalbos ir literatūros institute vyko konferencija. Tada Jonas Kruopas ir Julius Būtėnas 1955 m. išleido nedidelę brošiūrėlę *Kalbininkas Kazimieras Būga*. Tai buvo bene pirmas drąsesnis K. Būgos priminimas visuomenei.

„Reabilituoti“ K. Būgą labai padėjo Vladimiro Toporovo ir Olego Trubačiovo knyga *Aukštutinės Padnieprės hidronimų lingvistinė analizė*, pasirodžiusi 1962 metais. Knygoje buvo labai palankiai parašyta apie K. Būgos lingvistinius tyrinėjimus. Ligi tol kalbėti apie priešistorinius laikais Dniepro ir Okos aukštupiuose gyvenusius lietuvių protėvius buvo visai netoleruotinas dalykas, už kurį tokiam skelbėjui būtų labai lengvai prisegta „buržuazinio nacionalisto“ etiketė. Tačiau tokius K. Būgos tyrinėjimų duomenis patvirtino žymūs Rusijos kalbininkai, ir padėtis iš esmės pasikeitė: K. Būga buvo galima remtis kaip kalbos mokslo autoritetu.

N. Chruščiovo „atšilimo“ metais ir ypač po 1956-aisiais vykusio TSKP XX suvažiavimo, kai buvo demaskuotas J. Stalino asmenybės kultas, reikalai į gera pakrypo net tiek, kad atsirado galimybė parengti K. Būgos *Raštus*. Šį Sizio darbą – *Raštų* tritomo ir *Rodyklės* parengimą 1958–1962 m. atliko būsimasis profesorius ir akademikas Zigmas Zinkevičius, mūsų žymusis kalbininkas.

Bus daugiau

Gediminas Zemlickas

Prisiminimai suartina Teresę Būgienę ir Algirdą Sabaliauską

Pradžia 2005 m. Nr. 12

**Sūnus buvo tėvo
pagalbininkas**

Buvome užsiminę (*Mokslo Lietuva*, 2006, Nr. 1) apie Lietuvos kraštovaizdžio architektų sąjungos valdybos pirmininkui Regimantui Pilkauskui 1987 m. Buržė (Bourges) miesto želdynų direktoriaus Danielio Leženo (Daniel Lejeune) atsiųstus kraštovaizdžio architekto Eduardo Fransua Andrė (Édouard François André, 1840–1911 m.) darbų sąrašus. Antrame – ranka parašyta: ir René Andrė. Priešas prašosi komentaro.

1958 m. Buržė mieste buvo atidaromas Eduardo Andrė vardu pavadintas Mazières kvartalo sodas. Taip šio miesto gyventojai pagerbė jų mieste, sodininkų šeimoje gimusių garsųjį kraštovaizdžio architektą. Štai tada ponios Florence Andrė Kepelin (Florence Andrė Kaepelin) tėvas Georgas Andrė (1901–1986 m.) ir papasakojo tai, kas šiaip nebuvo viešinama. Pasirodo, paskutinius penkerius gyvenimo metus E. F. Andrė sunkiai sirgo, negalėjo vaikščioti ir kalbėti. O užsakymai projektuoti parkus ir sodus tebeplaukė iš įvairių šalių, todėl įžymybės liga šeimos buvo griežtai slepiama nuo pašalinių akių ir ausų. Tėvui skirtus užsakymus atlikdavo jo sūnus René Eduardas Andrė (René Édouard André, 1867–1942 m.) tuo metu jau patyręs kraštovaizdžio architektas. Įgijęs meno ir gamybos inžinieriaus išsilavinimą, R. Andrė vėliau savo žinias papildė mokydamasis Kjųžo (Kew) sodininkystės mokykloje, nuo 1892 m. bendradarbiavo su tėvu, vėliau sekė jo pėdomis, atlikdavo ir tėvo gautus užsakymus. Ponia F. Andrė Kepelin, atrodo, neabejoja, kad tai jos tėvas Georgas Andrė parašė ir René Andrė ant E. F. Andre darbų sąrašo.

E. F. Andrė su sūnumi R. Andrė Lietuvoje lankėsi mažą mažiausiai du kartus: 1898 m. birželio 18–27 d. ir 1899 m. gegužės 12–28 d. R. Andrė buvo atvykęs ir vienas 1899 m. nuo rugsėjo 26 iki spalio 7 d. Ar tai buvo vienintelis kartas, sunku pasakyti.

Savaip įdomu žinoti, kaip buvo išsiaiškintos šios datos. Palangos parko 100-mečiui skirtoje mokslinėje konferencijoje 1997 m. rugsėjo 5–7 d. Palangoje dalyvavo ir E. F. Andrė asociacijos prezidentė F. Andrė Kepelin. Ji po konferencijos Palangos parko direktorių Antaną Sebecką ir Lietuvos kraštovaizdžio architektų sąjungos valdybos pirmininką Regimantą Pilkauską pakvietė atvykti į 1998 m. vykusį tarptautinį kolokviumą *Kraštovaizdžio architektas ir botanikas Eduardas Andrė (1840–1911 m.) pasaulyje*. Kolokviumas vyko Ture (Tours), iš Lietuvos jame dalyvavo R. Pilkauskas.

Vilko metais – po Žemaitijos sodus, parkus ir miškus (6)

Palangos parko didysis parteris priešais Tiškevičių rūmus

Po perskaityto pranešimo R. Pilkauskas aiškino, kad lietuviams brangi kiekviena su E. F. Andrė apsilankymu ir veikla Lietuvoje susijusi smulkmena. Nuo kėdės pakilo E. F. Andrė prosūnaitis Lorantas Peniko (Laurent Penicaud) ir pareiškė, kad turi seną šeimos albumą, o jame esą jo senelio R. Andrė fotografuotų nuotraukų. Kelios fotografuotos Lietuvoje. Ar reikia sakyti, kaip ši žinia nudžiugino R. Pilkauską? Atsiradus progai, jis paprašė atsiųsti į Lietuvą tų nuotraukų kopijas.

Vieną tų nuotraukų – be abejonės, mums pačią įdomiausią – R. Pilkauskas atsiuntė ir į *Mokslo Lietuvos* redakciją, maloniai leisdamas publikuoti. R. Andrė nufotografavo savo tėvą E. F. Andrė, dvikinke karieta besikeliantį per sąsmauką tarp Galvės ir Skaisčio ežerų, keliaujantį iš Užutrakio į Lentvarį. Fotografuota 1898 m. birželio 21 dieną.

Sprendžiant iš R. Pilkausko padovanotų nuotraukų kopijų užrašų, tėvas ir sūnus Andrė tuo metu lankėsi ne tik Užutrakyje, bet ir Lentvaryje, Vilniuje, Palangoje, o už Lietuvos ribų – Potsdame netoli Berlyno, Samostrzele ir Potulice netoli Bydgošcio (tuo metu priklausė Vokietijai).

Savo garsaus prosenelio ir tėvų namuose F. Andrė Kepelin aptiko seną skryniją, o joje – 40 R. Andrė užrašų knygelė. Jas jau spėjo patyrinėti Lietuvos kraštovaizdžio architektų sąjungos valdybos narė Vaiva De-

veikienė ir Lietuvos turto vertintojų asociacijos prezidentas Steponas Deveika. Jie ir nustatė minėtas tėvo bei sūnaus Andrė lankymosi Lietuvoje datas.

**Atradęs angliško ir
prancūziško parko junginį**

E. F. Andrė vardas neatsiejamas nuo pasaulyje XIX a. išplitusių prancūzų želdynų meno – šis žmogus yra vienas iš to meno korifėjų. Atsiremdamas į tuo metu labai tvirtas angliško stiliaus parkų kūrimo tradicijas, E. F. Andrė jį sumaniai derino su prancūziškiems parkams būdingomis geometrinėmis kompozicijomis ir sukūrė tarsi tarpinį variantą, iš esmės suplakdamas abu šiuos stilius ir atskleidždamas sintezę, nė vienam iš jų nenusizengdamas. Ko gero, tik menininkui įmanomas sprendimas, kai iš kontrasto ir prieštaros išgaunama nauja ir netikėta dermė.

Profesinės patirties E. F. Andrė įgijo dirbdamas Prancūzijos Centro regiono soduose ir svarbiausia – Desesno (Decaisne) Paryžiaus gamtos istorijos muziejuje. 1860 m. kviečiamas dirbti į Paryžiaus miesto savivaldybę; ten jam atsivėrė galimybės dalyvauti ne tik Paryžiaus, bet ir priemiesčių parkų kūrimo bei pertvarkymo darbuose. Dvidešimtmėčiui E. F. Andrė tai buvo puiki praktinių įgūdžių mokykla, nes tuos parkus kūrė geriausi to meto parkų ir sodų kūrėjai.

Trejus metus E. F. Andrė vadovavo Paryžiaus But-Šomon (Buttes-Chaumont) parko kūrimui. Įgijus profesinės drašos jau buvo galima dalyvauti tarptautiniame konkurse kurti Seftono parką Liverpulyje, Anglijoje. 27 metų E. F. Andrė projektas vienbalsiai pripažintas geriausiu, tad jis buvo paskirtas vadovauti darbams. Raižyto reljefo vietovėje išsaugotas jau augusių medžių masyvas ir retų medžių rūšių praturtintą erdvę, į ją įtekančios upės vandens panaudoti įmantrių formų kriokliams išgauti. Uolos, grotai, geležinių tiltų elementai – visa tai sukuria savitumą, kurio variacijų galima išvysti ir vėliau projektuotuose E. F. Andrė parkuose. O Liverpulio gyventojai ir šiandien didžiuojasi šio

prancūzo suprojektuotu „paryžietišku“ parku. Bet taip atrodo tik anglams, nes prancūzams tai – „angliškas“ stilius.

Atrodo, kad E. F. Andrė savo projektuotuose parkuose siekė ir rekreacinių, ir didaktinių tikslų. Stebėtina mokslininko erudicija ir įžvalga bei menininko nuojauta – išskirtiniai šio kūrėjo bruožai. Jo profes-

Susirūpinę dėl parko ateities

nis meistriškumas gludinamas projektuojant daugelį Prancūzijos miestų parkų: Konjako (Cognac), Anžero (Angers) ir Monpeljė (Montpellier). Kitose Europos šalyse jis pertvarko Gando, Liuksemburgo Citadeles, pertvarko Monte Karlo kazino prieigas, Maderoje Funšal (Funchal) sodą, dirba Romoje ir kituose miestuose.

Vien Europoje E. F. Andrė talentui skleistis atrodė pernelyg ankšta, o gal lėmė užsakovų pasiūlymai, kuriems buvo sunku atsispirti, todėl jis priėmė pasiūlymus projektuoti parkus daugelyje šalių, taip pat ir Pietų Amerikoje. Architektas kuria Buenos Airių miesto tvarkymo projektą, ir tik dėl Argentinos prezidento pasikeitimo tas projektas lieka neįgyvendintas. 1890 m. jis gauna užsakymą išnagrinėti Urugvajaus sostinę Montevidėjų, kad būtų galima pertvarkyti. Pats E. F. Andrė imasi tos pertvarkos. Su sūnumi René E. F. Andrė tyrinėja Urugvajaus augalus laukinėse to krašto vietovėse, norėdamas juos geriau panaudoti trims

kuriamiesiems parkams, taip pat ir miesto alėjoms, skverams, pajūrio takams apželdinti.

Principai liko tie patys

Visa tai labai toli nuo mūsų Palangos? Geografinės koordinatės išties labai skiriasi, bet parkų projektavimo principai – ne. Jie, ko gero, panašūs jau tuo, kad daug dėmesio skiriama vietinei gamtai, ten augantiems medžiams ir kitiems augalams, taip pat ir klimato ypatumams. Svarbus vaidmuo tenka reljefui, jis ir tampa atspirties tašku projektuojant parko erdves. Atkreipkime dėmesį į datas: užsakymą pertvarkyti Montevidėjų E. F. Andrė gavo 1890 m., o į Lietuvą buvo atvykęs 1898 m. birželį ir 1899 m. gegužę, taigi datos viena nuo kitos nėra labai nutolusios.

Įdomu, kad E. F. Andrė nesutrikdė rūstokas Baltijos pajūrio ties Palanga klimatas. Įpratęs parkus ir miesto sodus kurti gerokai šiltesnio klimato šalyse, E. F. Andrė ėmėsi Antaninai ir Feliksui Tiškevičiams projektuoti vasaros rezidenciją. Didelį įspūdį kūrėjui peizažistui padarė Palangos pušynas – didingas ir rūstus senas miškas, kurio išskirtinumą išsaugoti daug pasaulio grožybių mačiusiems prancūzams, tėvui ir sūnui, atrodė svarbiausia kūrybinė užduotis. Sugebėjimas aptikti svarbiausią konkrečios vietovės gamtinę „kodą“, esminę savybę, išsaugoti ją ir išryškinti kaip apgalvotą siekiamybę kuriamam parkui – ko gero, tai ir būtų šių prancūzų, tėvo ir sūnaus kūrybinis *credo*, jų „sėkmės formulės“ paslaptis.

Kita vertus, ne viskas taip paprasta, antraip kelis principus per-

pratus, į sėkmės formulę įkišus kelis suvoktus nežinomuosius, jau daugelis galėtų tarti esą kūrėjai, tolygūs didiesiems. Vienareikšmiškos formulės nepritaikys... E. F. Andrė Lietuvoje projektavo grafams Tiškevičiams – labai sumaniems ir išlavinto meninio skonio užsakovams. Ir kitose šalyse jo užsakovai dažnai būdavo privatūs asmenys, miestų savivaldybės. Įdomu, kad projektuodami labai nuovokiems užsakovams, tėvas ir sūnus Andrė sugebėdavo žvelgti toli į priekį, užčiuopti tam tikrą visuotinumą ir jį panaudoti savo projektuojamuose parkuose: prabėgus šimtui ir daugiau metų, pasikeitus santvarkoms, savininkams, tie patys parkai nė kiek neprarado savo vertės, nors, pavyzdžiui, Lietuvoje itin nepalankios istorinės bei gamtinės aplinkybės tų parkų nepagalbėjo. Vis dėlto savo esminių privalumų, pagrindinės idėjos tie E. F. Andrė ir R. Andrė kurtieji parkai neprarado nei Palangoje, nei Užutrakyje, nei Vokėje, nei Lentvaryje. Laikas jų vertės nesumažino, šie peizažiniai

Sutrupinto atminimo nuoskila

parkai ir šiandien yra puikus parkų kūrybos pavyzdys ir puiki mokykla įvairių kartų parko kūrėjams bei tvarkytojams. Nieko stebėtino, nes E. F. André ne tik stovėjo prie moderniosios kraštovaizdžio architektūros ištakų, bet ir nubrėžė jai vaizdingą plėtos kryptį.

Ar parkui sugrįš Birutės vardas

Šios potėmės pabaigoje pakalbėkime apie Palangos parko pavadinimą. E. F. André Palangos parko projektas įvardytas kaip *Parc de la Birouta*, t. y. *Birutės parkas*. Matyt, taip ir buvo vadinamas XIX a. pabaigoje, kai projektas buvo rengiamas. Labai prasmingas pavadinimas, prisimenant, ką žemaičiams nuo seno reiškė kunigaikštienė Birutė ir žmonėse išsaugotas jos atminimas. Mitologinė senojo pušyno ir kalno, kuriame būta paleoastronomijos observatorijos, prasmė ilgainiui personifikavosi į tautos numylėtinės Birutės įvaizdį, ištirpo jame. Istorija ir romantiška senam parkui ir visai Palangai ligi šiol teikia ypatingos auros, istorinio ir mitinio prasmingumo. Ši vieta tarpukariu taip ir vadinta – Birutės parkas.

Nors sovietmečiu ir nebuvo kovojama su Birutės vardu, bet 1960 m. oficialiai parkas pervadintas taip: Palangos botanikos parkas. Emocinis pavadinimo krūvis buvo pašalintas, nes vaidilutės ar kunigaikštienės vardu pavadintam parkui vargu ar būtų skiriama tiek lėšų, kiek galėjo laiduoti pavadinime atsiradęs žodis *botanikos*.

Dabar laikas grįžti prie senojo, daug prasmingesnio pavadinimo – Birutės parkas. 1997 m. buvo minimas Palangos parko 100-metis, bet tada parkui sugrąžinti Birutės vardą neužteko drąsos ir ryžto. 2007 m. minėsim 110-ąsias parko sukūrimo metines. Tikėkimės – jau ir su gražintu vardu.

Vis naujais pažinimo takais

Rengiamasi tvarkyti vieną iš E. F. André Lietuvoje suprojektuotų parkų, o lėšų žada skirti Prancūzijoje įkurta Eduardo André asociacija, kuriai, kaip prisimename, vadovauja F. A. Kepelin, žymiojo kraštovaizdžio architekto E. F. André produktivė. Tvarkyti nuspręsta Trakų Vokės parką. Nemaža darbų reikėtų padaryti ir Palangos parke.

Kaip jau sakytą, tai laisvo planavimo, labiau angliškiems parkams būdingas gamtos ir žmogaus rankų kūrinys, nors griežtų geometrinių formų mėgėjai atris ir prancūziškiems parkams būdingų ypatybių – ypač aplink rūmus. Štai mažasis parteris yra aiškiai reguliaraus, simetriško planavimo pavyzdys. Vis dėlto griežta simetrija ir taisyklingos geometrinės linijos nespėja nuvarginti labiau prie natūralios gamtos pratusio lankytojo. Eidamas parko takais, patiri malonių netikėtumų, nes prieš akis vis atsiveria labai skirtingos erdvės. Parko kūrėjai labai sumaniai lankytoją veda vis naujais pažinimo takais. Atviras erdvės keičia slėpiningos parko tankmės, o atskiri medžiai ir jų grupės lyg nepavargstantys gamtos teatro statistai sumanaus režisieriaus rankose atlieka kiekvienam skirtą vaidmenį. Nors statistais medžių ir atskirų krūmokšnių gal nederėtų vadinti, nes jie pavaldūs metų laikų kaitai, išiliejantys į vientisą gamtos formų harmoniją, besikeičiančią tarsi muzikinė tema kartu su metų laikais.

Harmoniją prisijaukinti nelengva

Tiesa, daugelyje parko vietų ta harmonija daug kur prarasta, pajūrio vėjai ir štormai kai ką pertvarkė savaip, ir toli gražu ne į gera. Prie disharmonijos prisidėjo ir nemokšiškos rankos, estetinė žmonių nejautra, nes juk turint ir puikiausio kūrinio partitūrą, kūrinių galima sugadinti. Laimė, šis parkas nebuvo visiškai sugadintas, likimas jam lėmė geresnę dalią negu kad ir tų pačių tėvo ir sūnaus André projektuotam Užtrakio parkui, kur šiandien atsekti kraštovaizdžio architektų kūrybinius sumanymus nėra taip paprasta.

Gal palyginimas atrodys ir keistas, bet Palangos parko erdvių ir perspektyvų kaitą taip ir knieti palyginti su Vilniaus senamiesčio architektūrinio sprendimu, kur gamtos formų, nuostabių žalių kalvų kaita labai dera ir papildoma architektūrinės erdvės, kur už kiekvieno gatvės linkio atsiveria vis nauja perspektyva, beveik visada praturtinama, savaip harmonizuojama ir kokio nors vertikalaus silueto – bažnyčios varpinės, rūmų frontono ar tarsi nežinia iš kur staiga pasirodančio bokšto. Tokia kaita neleidžia atbukti žvilgsniui, o žmogaus žingsnių ritmas atsiskaukia nuolat kintančiais architektūriniais vaizdais.

Štai tokie pat, tik gamtiniai, vaizdai mus lydi, vilioja ir tolyn eiti kviečia naujais pažinimo takais Palangos parke.

Ne, tai ne Torvaldseno darbas

1993 m. birželį Palangos parke, didžiajame parteryje priešais rūmus, buvo atstatyta *Laiminančio Kristaus* skulptūra. Ji stovi priešais šiaurinių rūmų fasadą, atgręžta nugarą į pietus, ir saulėtą dieną visados atrodo juoda, todėl vietinių žmonių vadinama „juoduojū dievaliu“. Dar sovietmečiu viename kitame spaudyje buvo galima skaityti, kad prieš karą čia stovėjusi paties Bertelio Torvaldseno (1768–1844 m.), garsaus danų skulptoriaus sukurta Kristaus skulptūra, bet vėliau paaiškėjo, kad tai vienas iš mitų, kurių ne taip maža buvo ir tebėra mūsų gyvenime. Geriau pasigilinus paaiškėjo, kad tai masinės meninės liejybos pavyzdys ir tokių skulptūrų fabrikinis būdas Europoje buvo pagaminta ne viena. Tačiau šiuo konkrečiu atveju, sovietmečiu minint Torvaldseno vardą, teigu ir netiesmukai, bet buvo išreiškia-

mas pasipiktinimas barbariškumu, kai proletkultiško kūjo užsimojimu buvo naikinama visa, kas ne proletariška, sukurta ne „darbo liaudies“ ir neatitiko klasių kovos sampratos.

Reikėtų žymėti, kad André parko plane šios skulptūros nebuvo, toje vietoje buvo numatyta vaza. Skulptūra atsirado bene 1910 m., t. y., jau gerokai vėliau, negu ten dirbo tėvas ir sūnus André. Vis dėlto *Laiminančio Kristaus* skulptūros atsiradimo, sunaikinimo ir sugrąžimo istorija – tai iškalbingas mūsų kraštą ištikusio kataklizmo pavyzdys. Kai skulptūros atstatymo grupės pirmininkas Vitalius Litvaitis, tuo metu dirbęs Lietuvos kultūros fondo Palangos visuomeninės tarybos pirmininku, kreipėsi į B. Torvaldseno muziejų Kopenhagoje dėl Palangoje stovėjusios *Laiminančio Kristaus* skulptūros autorystės, gavo trumpą atsakymą: tai ne B. Torvaldseno kūrinys. Senieji palangiškiai prisiminė ant skulptūros matę užrašą *Paris*, bet ir ši žinia ne kažin kiek paaiškino. Nebuvo žinoma, nei kas, nei kada skulptūrą pastatė.

Tiesa, buvo žinoma, kad vėlyvojo klasicizmo mene atstovavo B. Torvaldsenas mėgo dauginti savo sukurtas skulptūras, bet dar labiau tuo užsiėmė jo mokiniai ir sekėjai. Ypač po didžiojo menininko mirties. Kaip ir dažnas bent kiek išpūdingesnis meno kūrinys, o ypač jei tiksliai nežinoma jo atsiradimo istorija, žmonių vaizduotėje tuojau apauga paslaptimis. Apie Palangos *Laiminančio Kristaus* skulptūrą galima išgirsti ir tokį pasakojimą. Esą grafui Tiškevičiui iš eilės gimusios keturios mergaitės, o grafas troško sūnaus. Davė įžadą: jei gims berniukas, grafas Palangos šventajame Birutės miške prieš statomus rūmus pastatysiąs Kristaus skulptūrą. Aukščiausiasis siuntė grafui sūnų, o šis išpildęs duotą pažadą.

Kad ir kaip būtų buvę su įžadais ir grafo vaikais, *Laiminančio Kristaus* skulptūra parko ir rūmų ansambliui teikia meninės išraiškos ir dvasingumo. Antraip vargu ar žmonės sudėtų naujų legendų, kurios paslaptimis apipina senąjį Birutės mišką, jau virtusį vienu išpūdingiausių Lietuvos parkų. Nieko nuostabaus, kad parke atkurta ir skulptūra, nors abejotina, kad ji turėtų ką nors bendro su B. Torvaldseno vardu. Nebent kaip didelį norą turi šio rūstaus klasicizmo apologeto meno kūrinių Lietuvos pajūryje.

Jauku medžiams Palangos parke

Žemaičiai niekada neskuba

Galimas dalykas, kad ir *Laiminančio Kristaus* skulptūros sunaikinimo istorija perpinta legendų gijomis. Iki 1947 m. ta skulptūra stovėjo, žmonės jai meldėsi. Kilus sumanymui Palangą paversti sąjunginės reikšmės kurortu, ši skulptūra pasirodė esanti tam tikru kliuviniu. Tvirtinama, kad iš Maskvos atvažiavusi kažkokia komisija, į Palangą ją atlydėjo Justas Paleckis. Komisijos nariams buvo suruošti pietūs kurortų valdymo tarnybos darbuotojo Valantino namuose. Mat šeiminkas dar iš Kauno laikų buvo pažįstams su J. Paleckiu. Prieš išeidamas, J. Paleckis pasikvietė į atskirą kambarį šeiminkę Juliją Valantinienę ir įspėjo: palangiškiai turį pasirūpinti Palangos skulptūromis, nes komisija nusprendusi, kad būsimajame kurorte negali likti *Laiminančio Kristaus*, Lurdo groto nišoje esančios Marijos ir Birutės kalno koplyčios šventųjų. J. Paleckis paprašęs apie tai pranešti tuometiniam Palangos klebonui Poškai – tegul šis pasirūpina skulptūromis, perkelia į bažnyčios šventorių ar panašiai. Žinoma, J. Paleckis įspėjo juo nesiremti, nes nežinai žmogus, kuo gali baigtis.

J. Valantinienė klebonui šią žinią perdavusi, bet šis nesiryžo imtis kokio nors žygių. Užtat Birutės kalno koplyčios ir Lurdo groto nišos skulptūromis pasirūpino drąsesnės pasirodžiusios palangiškės moterys – jos pačios pargabeno tas skulptūras į Palangos bažnyčios šventorių. Deja, perkelti *Laiminančio Kristaus* skulptūrą neturėjo jėgų. Gal nebūtų ir drįsusios, nes Tiškevičių rūmuose buvo įsikūręs Pasienio karinis štabas.

Pasak J. Valantinienės, gal metams praėjus nuo tų įvykių, jai pasakabinęs J. Paleckis ir klausęs, ar reikalai sutvarkyti. Išgirdęs, kad ne,

prašęs dar kartą pasikalbėti su klebonu. Klebonas vis delsė. 1948 m. pavasarį Palangos miesto vykdomasis komitetas oficialiai kreipėsi į kleboną, kad šis išsivežtų *Laiminančio Kristaus* skulptūrą iš Palangos parko. Skulptūra ir toliau stovėjo kaip įkalta. Artėjant tų metų gegužės 1-ajai, Palangos miesto vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojas Bertašius davė nurodymą komunalinio ūkio vedėjui Mykolui Kuršiui nugriauti skulptūrą. Sutekus pastarasis, dar pasitelkęs darbininką, pats ėmėsi vadovauti šiam darbui. Teigiama, kad rūmuose gyvenę kariškiai neleido griauti skulptūros, todėl M. Kuršis atsivedęs milicininkus. Skulptūra buvo sudaužyta, o ketus išvežtas į Kretingos geležinkelio stoties metalo priėmimo punkta, pakrautas į vagoną ir išvežtas į Lentvario ketaus liejyklą perlydyti. Kretingiškis geležinkelininkas Jokubauskas sugebėjo išsaugoti tik dalį skulptūros – pedą, kurią jam atnešė uošvė.

Tvirtinama, kad po šios niekšybės parke buvusi rasta ir skulptūros plaštaka, tačiau Kretingos muziejus jos nepriėmęs. Plaštaka prarasta, o pedos dalis buvo perduota Gintaro muziejui. Nugriovus skulptūrą, kitos dienos ankštų rytą ant postamento buvo užrioglinta ornamentuota vaza. Tą pačią dieną iš mokyklos atsiųsti moksleiviai sutvarkė aplinką, o vazoję pasodino gėlių.

Daug vėliau ir senasis postamentas buvo palaidotas šalia iškastojė duobėje. Išmanantieji prisimena, kad senasis postamentas buvo išlietas iš puikios kokybės betono, tad skulptūros griovėjams teko smarkiai paplušėti jį verčiant. Skulptūros vietoje įrengtas gėlynas. Kokie laikai, tokie papročiai.

Vis dėlto žaibas mušė dievalį

Senasis postamentas atkastas 1993 m., kai buvo kasama žemė atstatomos skulptūros postamentui. Rastoji relikvija nuvežta ant Žemaičių kalnelio pietinėje parko dalyje, o Stasio Žirgolio iš nuotraukų ir dokumentų atkurta *Laiminančio Kristaus* skulptūra pastatyta ant naujo postamento.

Nuovokesni palangiškiai siūlė atstatant Kristaus skulptūrą nepamiršti žaibolaidžio, nes metalinė skulptūra stovi plyname parteryje atokiau nuo aukštų medžių. Žaibolaidžio, žinoma, neįtaisė, nes negi žaibas muš į „dievalį“. Vis dėlto 2004 m. iš visai nedidelio debesiuko žaibas kirto. Iš granitinio postamento lėkė plonos skeveldros, bet ir šis įspėjimas, atrodo, nesugebėjo smarkiai pakeisti žemaičių mąstysenos – žaibolaidžio ligi šiol nėra. Žemaičiui vieno žaibo per maža.

Bus daugiau

Gediminas Zemlickas

Žaliosios parko erdvės

Jūra nepaiso valstybių sienų

Kad Baltija būtų švari ir saugi

kad Lietuva taptų tarptautiniu mastu pripažinta ir gerbiama jūrine valstybe?

Yra visos prielaidos, kad Lietuva būtų pripažinta jūrine valstybe. Yra jūrinių bendrovių, jūroje dirbančių žmonių, kaupiamas mokslinis ir jūriniams tyrimams užsiimantis potencialas, žodžiu, yra visa infrastruktūra, skirta jūros darbams. Tad išbraukti Lietuvą iš jūrinių valstybių sąrašo tikrai nereikėtų.

Kokius uždavinius sprendžia Jūsų vadovaujamas Jūrinių tyrimų centras?

Svarbiausias Centro uždavinys – vykdyti valstybinį monitoringą Kuršių mariose ir Baltijos jūroje.

Tai ilgalaikiai vandenų užterštumo tyrimų darbai?

Iš esmės taip. Atliekame kompleksinius vandens užterštumo ir kitokius tyrimus: okeanologijos, hidrologijos, vandens cheminius, biologinius, toksikologinius ir t. t. Tą mes darome visais metų laikais, nagrinėjame situaciją, pakitimus. Pokyčiai stebimi sezonais, per metus ir dešimtmečiais. Po stebėjimų vertiname pakitimus, o duomenis teikiame Kopenhagoje įsikūrusiai Tarptautinei jūros išsavinimo tarybai (International Council for the Exploration of the Sea), kuri rūpinasi visomis su Šiaurės Atlanto vandenynu susisiekiančiomis jūromis. Taigi Baltijos jūra tėra viena iš daugelio, dominančių minėtą tarybą. Savo surinktus ir apibendrintus duomenis taip pat teikiame Europos aplinkos agentūrai. Lietuva, būdama Europos Sąjungos narė, teikdama duomenis apie savo vandenų būklę, užterštumą ir priemones, kurių imamasi, informuoja visas Europos Sąjungos valstybes.

Kas rūpinasi jūros biologiniais ištekliais, žuvimis?

Žuvinis rūpinasi Žuvininkystės laboratorija, kuri priklauso Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijai.

Ar tarp šių sričių nėra pernelyg gilių takoskyros, žinybų atskirties? Juk nuo vandenų užterštumo priklauso vandenų floros ir faunos būklė, taip pat žuvų ištekliai.

Be abejo, tai susiję dalykai. Pagaliau mūsų Centras juk ir tiria vandenyse visą mitybos grandinę, išskyrus žuvis. Bet šiuo metu būtent taip paskirstytos mūsų tyrimų sritys.

Vandenų būklė gerėja

Kokias išvadas galima daryti kad ir iš Jūrinių tyrimų centro atliekamo monitoringo? Vandenų būklė blogėja ar gerėja?

siteto docentą, Helsinkio komisijos „Dėl Baltijos jūros aplinkos apsaugos“ darbo grupių narį dr. Algirdą Stankevičių. Pridursime, kad A. Stankevičius yra daugelio mokslinių ekspedicijų po Ramųjį, Indijos, Atlanto ir Arkties vandenynus dalyvis, yra dirbęs ir po vandeniu. Neatsitiktinis ir jo mėgiamas laisvalaikio užsiėmimas – povandeninė fotografija.

A. Stankevičius 1974 m. yra baigęs Vilniaus universiteto Gamtos fakultetą, nuo 1974 m. iki 1992 m. dirbo Klaipėdos jūrų muziejuje, ėjo įvairias pareigas. Už Jūrų muziejaus akvariumo ekspoziciją yra apdovanotas valstybine premija.

Vykdo valstybinį monitoringą

Geriamasis Algirdai Stankevičiaus, griebkime jautį už ragų: ko reikia,

Jie rengiasi dalyvauti Baltijos jūrai skirtoje konferencijoje

Šiuo metu padėtis keičiasi labai pamažu. Sakyčiau, kad ji gerėja.

Šis lėtas gerėjimas, kaip Jūs sako, matyt, sietinas su tradicinės pramonės Lietuvoje griuvimu, sumažėjusiu žemės ūkio gamybos intensyvumu?

Gal ir taip. Kai paskutinį XX a. dešimtmetį griuvo Lietuvos tradicinė pramonė ir žemės ūkis, pagaliau tas pats atsitiko ir kitose pokomunistinio bloko šalyse, pastebėjome, kad Baltijos jūra kiek atsikvėpė, nors ir trumpai. Šiuo metu padėtis stabilizavosi, ypač dėl tų priemonių, kurių imtasi. Didžiuosiuose miestuose ėmė veikti vandens valymo įrenginiai, dabar laukiama, kol ir Kaunas pasitvarkys. Naivu tikėtis, kad padėtis į gera stebuklingai pasikeis per metus ar dvejus. Baltijos jūra jau buvo tiek užteršta, tiek sukaupusi teršalų, kad jiems pašalinti reikia gana daug laiko.

Padėtį sunkina tai, kad į Kuršių marias ir Klaipėdos sąsiauriu į Baltijos jūrą atiteka daug teršalų iš Ka-

dradarbiavimas yra labai naudingas ir duoda gerų rezultatų.

Konferencijos dalyviai bus labai įvairūs, pranešimus skaitys ir mokslininkai teoretikai, ir praktikai, kuriantys įvairias naujas technologijas ne tik tyrimams, bet ir įvairioms medžiagoms jūroje aptikti. Dalyvių bus labai daug. Be 25 pranešėjų iš Lietuvos, maždaug tiek pat dalyvaus iš kitų Europos Sąjungos valstybių, Rusijos, JAV ir net Afrikos. Tai, kad tokia konferencija vyksta Lietuvoje, Klaipėdoje, yra pirmiausia mūsų Jūrinių tyrimų centro tarptautinis pripažinimas. Be to, tai Lietuvos kaip jūrinės valstybės tarptautinis pripažinimas. Man tai kelia didžiulį pasitenkinimą.

Politinių vėjų pagairėje

Lygiai prieš metus, kai Rusijoje buvo minimas Pergalės prieš nacistinę Vokietiją 60-metis, Lietuvos ir Rusijos santykiai politiniu lygmeniu gerokai pablogėjo. Neapsieita be padarinių ūkinė-

Konferencijos organizatoriai: Jūrinių tyrimų centro direktorius Algirdas Stankevičius ir iš Lietuvos kilęs tarptautinės Okeano inžinerijos draugijos viceprezidentas prof. Juozapas Vadus iš JAV

lingrado srities, o jai daryti įtaką Lietuva neturi beveik jokių priemonių. Vis dėlto labai svarbu, kad kaimyninės valstybės kuo glaudžiau bendradarbiautų.

Gegužės mėn. Klaipėdoje vykianti konferencija gal ir bus vienas iš tarptautinio bendradarbiavimo pavyzdžių? Papasakokite apie tai plačiau.

Be abejo, šiems klausimams bus skirta dalis konferencijos. 25 Lietuvos pranešėjai skaitys savo pranešimus, nemažai dalyvių atvyks iš Rusijos, Kaliningrado srities. Jos mokslininkai taip pat labai susirūpinę Kuršių marių ir Baltijos jūros būkle. Kaimyninių kraštų mokslininkų ben-

je, kultūrinėje ir kitose mūsų gyvenimo srityse. Labai nepalanki, kaimyniškai nedraugiška buvo mums ir kaimyninės Kaliningrado srities vadovų reakcija. Lietuvos vadovai net nebuvo pakviesti į Karaliaučiaus 750-ųjų metinių minėjimą, nors penki Lietuvos miestai Karaliaučiu sukakties progą padovanavo puikų prof. Liudviko Gedimino Rėzos paminklą, sutvarkė šio miesto skverą.

Idomu, kiek politinio gyvenimo šuorai gali turėti įtakos Jūsų vadovaujamo Centro rengiamai konferencijai?

Kaip vienas būsimos konferencijos organizatorių galiu pasakyti, kad kol kas nepajutau jokių kliūčių. Rusijos mokslininkai ir kitų sričių atstovai rengiasi aktyviai dalyvauti mūsų simpoziume.

Nemunu iš Baltarusijos, Gardino srities į Lietuvą atiteka nemažai teršalų. Dar daugiau jų į Nemuną išmeta Kaliningrado sritis. Lietuvai tenka labai nepageidautini padariniai. Beje, ne tik mūsų šalies, bet ir visai tarptautinei prie Baltijos jūros gyvenančiai bendrijai. Kaip vis dėlto būtų galima paveikti mūsų kaimynus, kad jie daugiau dėmesio skirtų ekologijai, išmetamųjų vandenų valymui?

Visos Europos valstybės, tarp jų ir Rusija, yra Helsinkio komisijos Dėl Baltijos jūros aplinkos apsaugos narės. Per šios komisijos veiklą galime spręsti šias problemas. Priminsiu, kad Helsinkio komisija kėlė griežtus reikalavimus ir Rusijos pastatytam Baltijos jūroje naftos terminalui D-6. Tarptautinėmis pastangomis pasiekta, kad terminalas būtų kuo saugesnis.

Ar mes patys Lietuvoje viską padarome, kad Baltija būtų saugi? Būtingės terminale jau ne kartą nafta buvo išsiliejusi į jūrą: tai dirbant esant dideliame bangavimui, tai naftos pumpavimo vamzdžiai plyšdavo.

Tenka pripažinti, kad ekonominiai interesai dažnai nurungia aplinkosaugos reikalavimus. Būtingės terminalas, man regis, nei labai pakėlė mūsų ekonomiką, nei davė didesnės politinės naudos, o turime nuolatinių ekologinių rūpestį.

Skandinavų ir vokiečių parama

Įdomu, kokią įrangą naudojate Kuršių marių ir Baltijos jūros vandenių tyrimams? Juk, ko gero, termovizoriaus nenaudojate, tyrimų ir matavimų iš sraigasparnių neatliekate?

Deja, tokios aparatūros neturime. Dabar pradėdamas įgyvendinti Europos Sąjungos projektą, kuriame dalyvaudami tikriausiai galėsime naudotis palydovine informacija, skirta Baltijos jūros užterštumui nustatyti. Beje, turime porą laivų: vieną – Kuršių mariose, kitą – Baltijos jūroje. Naudojamės gana neblogai įrengtomis tyrimo laboratorijomis (vandenyje ir krante). Viena valstybė šiandien nepajėgi pakelti tą sunkią jūros tyrimų našta, nes tai labai brangu. Todėl šiais tikslais naudojame ir ES pinigus, ir PHARE programos lėšas. Turime ir dovanotų tyrimų priemonių. Antai Vokietijos Varnemiundės jūrų tyrimų institutas mums yra padovanojęs įrangos, ligi šiol naudojome vokiečių dovanotus zondus.

Šiuo metu kartu su suomiais vykdomė didelį bendrą projektą. Viena Suomijos bendrovė mums gamina automatinį bujį. Jį pastatysime netoli Būtingės naftos terminalo, ir informacija iš jūros eis tiesiai į mūsų Jūros tyrimų centro kompiuterį. Jūroje matuosime daugybę vandens parametrų. Po vandeniu nuleisti jutikliai matuos vandens srovę, temperatūrą, druskingumą, užterštumą ir kitus dalykus. Virš vandens esanti bujiaus dalis matuos atmosferos parametrus: vėjo greitį, kryptį, stiprumą, temperatūrą. Manome, kad šį bujį eksploatuoti pradėsime jau vasaros pabaigoje ar rudens pradžioje. Gausime labai daug informacijos savo duomenų bazei.

Užsiminėte apie vokiečių ir suomių paramą jūros tyrimo darbams. O kaimynai švedai?

Švedai rengia keletą Baltijos jūros ir Kuršių marių būklės įvertinimo kriterijų. Jie turi gerą Europos Sąjungos direktyvos įgyvendinimo įdirbį. Šią direktyvą sudaro ištisas plauštas dokumentų, kuriais reikalaujama, kad vandens kokybė atitiktų tam tikrus parametrus. Švedai mums padeda parinkti tuos parametrus. Jų siekdami galėtume atkurti gerą vandens kokybę.

Jaudina numatomi uosto gilinimo darbai

Dar praėjusio amžiaus pabaigoje Švedijai buvo sudrebinęs skandalas, kai paaiškėjo, kad švedų valgomose jūros žuvyse buvo rastas didelis dioksino kiekis, kurio buvo aptikta net naujagimiams krūtimi maitinančių motinų piene. Tačiau Jūsų vadovaujamas Jūrinių tyrimų centras dioksino pėdsakų jūros vandenyje, ko gero, neieško?

Šią problemą tyrinėja Lietuvos veterinarijos tarnyba. Kiek žinau, ši tarnyba buvo užsakiusi tyrimus Vokietijoje, bet jie sudėtingi ir labai brangūs. Net nežinau, ar Lietuvoje kas nors juos atliktų. Mūsų jūros pakrantėse pagautose žuvyse dioksino

Jūrinių tyrimų centro direktorius Algirdas Stankevičius ir Vilniaus universiteto Matematikos ir informatikos fakulteto prodekanas Algimantas Juozapavičius, LitGRID projekto vadovas, daug vilčių sieja su būsima konferencija

kiekis nebuvo toks, kad būtų kelęs didesnę susirūpinimą.

Ar Jūrinių tyrimų centras nepatyrė kai kurių pramonės įmonių spaudimo, siekio kai kurių jų veiklos padarinių „nepastebėti“ ar bent juos sušvelninti?

Toks interesas akivaizdus. Mus jaudina Klaipėdos uosto gilinimo problema, nes vykdant gilinimo darbus sujudinami ne tik marių dugne nugulę teršalai, bet neišvengiamai padidėja sūrus jūros vandens iškėlimas į marias. Šiuo klausimu mūsų Jūrinių tyrimų centras ne visai sutaria su Klaipėdos jūrų uosto direkcija.

Koki pavoju plūstelėjęs iš jūros sūrus vanduo gali sukelti marioms?

Su sūriu vandeniu į Kuršių marias patenka ir įvairių „ateivių“; tarp jų yra ir nepageidaujamas. Dėl to keičiasi ekosistema, daromas tam tikras poveikis gėlavandenėms žuvis, kurioms tenka trauktis į Kuršių marių gilumą. Jeigu sūrus vanduo iškėdavo į marias trumpam, tai žuvis kurį laiką tą pokytį galėdavo iškęsti. Jei poveikis ilgalaikis, žuvis jau priverstos apleisti net marias ties Juodkrante.

Dar priminsime nuskandintą cheminį ginklą

Baltijos jūros reikalai – tai tarptautinė problema. Ar tai padeda Lietuvai spręsti su jūra susijusius klausimus?

Kaip sakiau, Lietuva jau seniai yra Helsinkio komisijos, prisidedančios prie Baltijos jūros problemų sprendimo, narė. Dėl to, kad esame tarptautinės organizacijos nariai, mus pasiekia griežti reikalavimai Baltijos jūros būklei ir aplinkosaugai gerinti, o tai turėtų padėti pasiekti gerų rezultatų.

2001 m. balandį Vilniuje vyko UNESCO organizuotas simpoziumas „Civilizacijų dialogas“. Jame dalyvavo ir jau amžinąjį atilsį Aleksandras Jakovlevas, kuris Sovietų Sąjungoje buvo laikomas „pertvarkos architektu“, „viešumo tėvu“, beje, jis vadovavo komisijai, kuri pripažino buvus Molotovo–Ribentropo pakto slaptuosius protokolus ir juos pasmerkė. Tai štai Vilniuje A. Jakovlevas iškėlė Baltijos jūros ekologinės būklės problemą. Jis kalbėjo apie itin nuodingas chemines medžiagas, kurios po Antrojo pasaulinio karo buvo paskandintos jūroje. Kiek ši problema aktuali Jūrinių tyrimų centrai ir apskritai prie Baltijos šalių gyvenančioms valstybėms?

Prieš dvejus metus Jūrinių tyrimų centras buvo surengęs ekspediciją į tą vietą, kur jūroje palaidotas cheminis ginklas. Tai Lietuvos, Latvijos ir Švedijos sienų sandūra. Į Lietuvos teritorinius vandenius įeina apie 15 proc. cheminio ginklo kapinyno. Paėmėme tos vietos vandens ir grunto pavyzdžius, biologinius mėginius. Nepavyko rasti nieko, kas šiuo metu mums

keltų nerimą. Bet taip bus neamžinai. Be to, iš vienos ekspedicijos dar negalima spręsti apie palaidoto cheminio ginklo būklę.

Ar kitos Baltijos šalys rengia panašias ekspedicijas, ar jaučiamas jų susirūpinimas dėl palaidoto cheminio ginklo?

Rengdamiesi minėtai ekspedicijai siūlėme švedams ir latviams kooperuotis. Tyrinėjome tik Lietuvos teritorinius vandenius, o gal kaip tik Latvijos ar Švedijos teritoriniuose vandenyse esama pavojaus. Jūra nepaiso valstybių sienų, tik žmonės jas gali braižyti žemėlapiuose. Deja, švedai nesutiko ekspedicijoje dalyvauti, motyvuodami tuo, kad šiuo metu neturi lėšų. O latviai išvis neparodė susidomėjimo.

Į ką kreipėtės Latvijoje ir Švedijoje? Švedijoje tą reikalą tvarkė Krašto apsaugos ministerijos departamentas, užsiimantis aplinkos apsauga.

Cheminio ginklo kapinynus Baltijos jūroje tyrinėjo Rusija; ji buvo surengusi ekspediciją prie Bornholmo salos. Apskritai Baltijos jūroje cheminis ginklas, kiek man žinoma, palaidotas bent keliose vietose: Gotlando įduboje, prie Bornholmo salos ir danų sąsiauryje, jungiančiame Baltijos ir Šiaurės jūras. Tėn gana giliai yra nuskandinti laivai su cheminiu ginklu. O virš Gotlando įdubos palaidos cheminio ginklo statinės buvo mėtomos per bortą, nes sovietai, matyt, pagailėjo skandinti su visa barža.

Ranka rankon

Grįžkime prie būsimosios konferencijos. Kokie didžiausi rūpesčiai?

Kaip ir prieš kiekvieną panašią konferenciją, nes truputį jaudinamės, jaučiamės lyg egzaminuojami. Tai savaime suprantama. Svarbiausia, kad mūsų tiesioginiai Aplinkos ministerijos vadovai supranta šios konferencijos reikšmę ir mus palaiko. Labai gerus ryšius palaikome su kolegomis iš JAV, beje, vienas iš konferencijos rėmėjų yra JAV Okeanologijos inžinerijos draugijos Elektros ir elektronikos inžinerinių tyrimų institutas (Institute of Electrical and Electronic Engineers' Oceanic Engineering Society), su kurio viceprezidentu prof. Juozapu R. Vadus (Joseph R. Vadus) konferencijai pirmininkausime.

Skaitytojams pasakysime, kad prof. Dž. R. Vadus yra lietuvių kilmės, teisingiau – lietuvis, ir „Mokslo Lietuva“ apie jį rengia atskirą publikaciją.

Dalyvaudami šioje konferencijoje amerikiečiai tikriausiai nori atkreipti tarptautinės bendrijos jūrinių tyrimų srityje dirbančių mokslininkų dėmesį į Baltijos valstybių šios srities tyrinėjimus. Manau, kad tai bus mūsų bendras sėkmingas projektas.

To leiskite Jums palinkėti.

Kalbėjosi Gediminas Zemlickas

Studijų pakopiškumas – svarbi sudėtinė Bolonijos proceso įgyvendinimo dalis

Atkelta iš 3 p.

Magistras baigtos studijų programos srityje turi mokėti pritaikyti savo žinias ir problemų sprendimo gebėjimus naujoje, nepažįstamoje aplinkoje, dažnai esant daugiadiscipliniam, daugiapusiam problemos kontekstui. Turi mokėti integruoti įvairias žinias, operuoti jomis kompleksiskai, priimti sprendimus esant ribotai ar neišsamiai informacijai, suprasti savo socialinę ir etinę atsakomybę priimančiam sprendimui ar taikant žinias, turi mokėti bendrauti su specialistu ir nespecialistu aplinka pristatydama savo sprendimus, aiškindamas žinių taikymo racionalumą. Absolventas turi būti išsiugdęs gebą mokytis savarankiškai.

Pagal studentų skaičių, tenkantį tūkstančiui gyventojų (55, iš jų universitetuose 40, kolegijose 15) Lietuva gerokai lenkia ES-15 vidurkį (33) ir yra viena iš pirmiausių Europoje ir pasaulyje. 2004–2005 mokslo metais aukštosiose mokyklose studijavo 190,7 tūkst. studentų, iš jų valstybiniuose universitetuose ir akademijose 70,4 proc., nevalstybinėse universitetinėse aukštosiose mokyklose 2,2 proc.; nevalstybinėse kolegijose 22,1 proc., nevalstybinėse kolegijose – 5,3 proc.

Trečiasis ciklas – doktorantūros studijos yra Europos aukštojo mokslo ir Europos mokslo erdves jungiantis elementas, tai dviejų svarbiausių žinių visuomenės kūrimo atramų – Europos aukštojo mokslo ir Europos mokslo erdvių sujungimo sinerginio efekto didėjęs prielaida. Doktorantūros studijos – tai mokymas atlikti mokslo tiriamuosius darbus, mokslinės karjeros svarbos suvokimo jauniesiems mokslininkams įvirtinimas.

Europos šalyse yra trijų skirtingų tipų doktorantūros studijos:

– mokslinės doktorantūros studijos, grįstos vien mokslo tyrimais (PhD, mokslų daktaras). Šis doktorantūros studijų tipas yra įteisintas ir Lietuvoje.

– profesinė doktorantūra, grindžiama originaliais moksliniais tyrimais, kurie savo lygiu, bet ne apimtimi, yra analogiški mokslinei doktorantūrai (profesijos daktaras);

– aukštesnioji doktorantūra. Studijų reikalavimai skiriasi nuo pirmųjų dviejų tipų, ir yra tarpiniai tarp reikalavimų magistrui ir mokslo daktarui ar profesijos daktarui. Šio tipo doktorantūros studijos yra kai kuriose Jungtinės Karalystės ir Danijos aukštosiose mokyklose.

Trečiosios studijų pakopos absolventas turi gerai suprasti studijų krypties sritį, išmanyti studijų srities mokslinių tyrimų metodus ir gebėti juos taikyti. Absolventas turi rodyti gebą moksliskai integruoti supratimą, suvokti procesus, projektuoti ar konstruoti ir diegti ar adaptuoti esminius savo mokslinių tyrimų rezultatus. Konkrečių mokslo darbų turi parodyti gebą vykdyti originalius mokslinius tyrimus, kurie praplečia žinojimo ribas ir pristatyti šiuos rezultatus nacionalinėje arba tarptautinėje recenzuojamoje spaudoje. Absolventas turi gebėti kritiškai analizuoti, vertinti ir sintetinti naujas ar daugialypes idėjas. Turi gebėti ben-

dradarbiauti su savo darbų vertintojais, plačiaja mokslininkų bendruomene ar visa visuomene savo eksperimentinės patirties srityje. Iš mokslų daktaro tikimasi, kad jis savo veikla prisidės (akademiniam ir profesiniam kontekste) prie technologinių, socialinių ir kultūrinių mokslo pasiekimų diegimo žiniomis grindžiamoje visuomenėje. Pagal kasmet įgyjančių daktaro laipsnį skaičių, tenkantį milijonui gyventojų, Lietuva (110) dar atsilieka nuo ES-15 (185) vidurkio. Pagal doktorantų skaičių, tenkantį tūkstančiui gyventojų, Lietuva (0,65) lenkia Latviją (0,55), bet labai atsilieka nuo Estijos (1,1), Norvegijos (1,1), Švedijos (2,1) ir Suomijos (2,6).

Kad galėtų būti lyginamas atskirų šalių, atskirų pakopų aukštasis mokslas, jis turi būti grindžiamas šiomis nuostatomis: darbo krūviu, išmokslinio lygmeniu, mokymosi rezultatų apibrėžtimi, kompetencijos lygmeniu, profilio apibrėžtimi.

Aukštąjį mokslą kuruojančių ministrų susitikime, kuris įvyko 2005 m. Bergene, tarptautiniai ekspertai įvertino 42 Europos šalių aukštojo mokslo pažangą pagal tris apibendrintus rodiklius – pirmųjų dviejų studijų pakopų įgyvendinimą, kokybės užtikrinimo sistemos sukūrimą, studijų kvalifikacinių laipsnių ir periodų pripažinimą. Lietuva pateko į 19 šalių, kurios įvertintos labai gerai, grupę. Aukštesnį įvertinimą gavo tik 10 šalių. Šie vertinimai parodė, kad norint patekti į pirmojo dešimtuko sąrašą, dar daug teks padaryti, siekiant užtikrinti deramą aukštojo mokslo kokybę, adekvaciai Europos Sąjungos ir kitų pasaulio šalių aukštojo mokslo kokybei.

Literatūra

Bologna Declaration – Joint declaration of the European Ministers of Education

www.bologna-berlin2003.de/pdf/bologna_declaration.pdf

Prague Communiqué – ‘Towards the European Higher Education Area’ Communiqué of the meeting of European Ministers in charge of Higher Education in Prague on May 19th 2001, www.bologna-berlin2003.de/pdf/Prague_communiqueTheta.pdf

Berlin Communiqué – „Realising the European Higher Education Area“ Communiqué of the Conference of Ministers responsible for Higher Education in Berlin on 19 September 2003, www.bologna-berlin2003.de/pdf/Communique1.pdf

Trends 2 – Towards the European higher education area: survey of main reforms from Bologna to Prague. Review of structures and trends in the countries not covered in 1999 in the Trends 1 report, www.bologna-berlin2003.de/pdf/trend_II.pdf

Trends 3 – Progress towards the European Higher Education Area. Bologna four years after: Steps towards sustainable reform of higher education in Europe (July 2003), www.bologna-berlin2003.de/pdf/Trends_III_neu.pdf

Lietuvos aukštojo mokslo sistemos 2006–2010 metų plėtros planas. http://www.lurk.lt/failai/2006-2010_pletros_plano_projektas_siuntimui.doc

Vaikų vėžys?

Tai ne pabaiga – išgydoma

Atkelta iš 1 p.

tyrinėti, sunku įgyti didesnės šių ligų gydymo patirties. Dabar, kai susijungė Lietuvos, Latvijos ir Estijos vaikų onkohematologai, jau galima kalbėti apie statistinį kai kurių ligų gydymo patikimumą, sukauptą konkrečią gydymo patirtį, pagaliau savo darbus jau galime pristatyti ir tarptautiniu mastu.

Vilniaus universiteto vaikų liginė, taigi ir Onkohematologijos skyrius, išlaikomas valstybės biudžeto lėšomis. Tačiau ši konferencija ir platesnis tarptautinis pripažinimas gal atvers naujų galimybių skyriui ir apskritai Baltijos šalių vaikų onkohematologų draugijai?

Išties dabar trijų Baltijos šalių vaikų onkohematologija gyvuoja išlaikoma savo valstybių biudžeto, o pirmaisiais nepriklausomybės metais teko gyventi praktiškai iš labdaros. Mokslinės organizacijos, drau-

nikiniais tyrimais. Į juos stengiamasi įtraukti kuo daugiau šalių. Tačiau jeigu jau esi įtrauktas į tuos klinikiškus tyrimus, vadinasi, atitinki reikalavimus, kurių kartelė labai aukšta. Būti įtrauktam į tokius klinikiškus tyrimus, į studiją – visų mokslininkų ir gydytojų siekis. Jeigu esi įtrauktas, vadinasi, esi ten, kur plėtojamas tos krypties pažangiausias mokslas ir gydymo praktika.

Kas valdo visą šį procesą, nuo ko priklauso, būsi įtrauktas į tarptautinius mokslinius tyrimus, ar ši sėkmė aplenks?

Procesą valdo tie, kurie ir daro šias studijas – geriausių Europoje tų kryptų mokslininkų grupės. Yra Pasaulinė vaikų onkologų draugija, veikia atskiros jos sekcijos. Baltijos šalių vaikų onkohematologijos draugija yra jos narė, taigi mes jau žinomi, esame kviečiami į tarptautines konferencijas. Kaip Baltijos šalių vaikų

Lemia ne vien materialūs dalykai

Kokios tarptautinės pagalbos reikėtų Lietuvos onkohematologams?

Nebūtinai materialinės. Mums svarbiausia – gauti žinių, naujausios informacijos. Jeigu esame įtraukti į klinikinę studiją, nemokamai gauname vaistų ir galimybę taikyti moderniausias gydymo metodus. Daugelis jų būna dar bandymo stadijoje, tačiau juos būtina atlikti. Kiekvienai klinikai apsimoka imtis tokių modernių bandymų.

Kas yra šios Vilniaus konferencijos dalyviai?

Dalyvauja visi draugijos nariai – trijose Baltijos šalyse jų yra 34, iš jų pusė dirba Lietuvoje. Dalyvauja ir vaikų onkohematologai iš Lenkijos, Vokietijos, Skandinavijos šalių. Tarp jų yra kviestinių lektorių ir mokslininkų, kurie patys panorą dalyvauti konferencijoje. Internete buvome paskelbę tematiką, ir į Vilnių atvyko įvairių šalių onkohematologų. Tematika aktuali: solidinių navikų gydymo naujovės ir diagnostika. Priviliojo ir labai geri lektoriai, geriausi šios srities Europos specialistai.

Kaip paašikintumėte sąvoką „solidiniai navikai“?

Yra navikų, kurie iškart išplinta po visą kūną, nes jie prasideda kaulų čiulpuose, pavyzdžiui, kraujo vėžys. Limfmazgių vėžys plinta su limfos tekme. Tai vadinamosios hemoblastozės. Tačiau jeigu navikas išauga skrandžio minkštuosiuose audiniuose arba smegenyse – tai vadinamieji solidiniai navikai. Iš pradžių ši navikų rūšis lokalizuojasi viename organe, bet vėliau gali plisti ir į kitus organus. Neplinta tik gėrybiniai augliai.

Nuo ko priklauso, kaip greitai išplis piktybinis auglys?

Nuo daugelio veiksnių: naviko agresyvumo, laiko, kuris praėjo nuo susirgimo, organizmo gynybinių galių ir t. t.

Kuo skiriamės nuo Vakarų medicinos

Gal tai ir paviršutiniškas išpūdis, bet dauguma Vaikų liginės gydytojų hema-

Prof. Pranas Šimulis, doc. Janina Usonytė; už jų: Kembridžo universiteto profesorius Džonas Nikolsonas iš Jungtinės Karalystės ir J. Johansonas iš Islandijos

tologų – moterys? Gal apskritai moteriškajam pradui čia tenka svarbus vaidmuo? Lemia ne vien profesinės žinios?

Nenorėčiau sutikti. Tai reiškia tik tiek, kad Lietuvos medicinoje vyrauja moterys, nes kur tik sunkesnė, sudėtingesnė sritis, tai moterys jos ir imasi. Vyrai eina ten, kur lengviau. Tačiau jei tektų atsidurti Europos, o ypač Šiaurės šalių panašaus pobūdžio konferencijose, tai įsitikintume, kad dauguma onkologų ir hematologų yra vyrai. Moteris galima suskaičiuoti ant pirštų. Šiuo požiūriu mes labai skiriamės nuo Vakarų medicinos. Juk kad ir tada, kai man teko studijuoti Kauno medicinos institute (dabar – universitetas), įstodavo daugiausia mergaitės, nes mokydavosi geriau už vaikus. Iš mūsų 300, baigusių tuo metu KMI, vyrų buvo gal 70 ar 80. Bet vėliau vyrų nuėjo į chirurgus, o tie, kuriems nepavyko tapti chirurgais, po penkerių metų tapo administratoriais. Na, o moterys tapo gydytojomis.

Ar tai problema – Lietuvos medicinos sumoteriškėjimas?

Teisinės vyrų ir moterų galimybės vienodos, o šiuo metu tendencija tokia, kad daugėja į mediciną ateinančių vyrų. Tik labai gaila, kad baigę universitetus, jie išvyksta į užsienį.

Kuo galėtų praversti vyriškas žvilgsnis, charakteris, apskritai vyriškas po-

žiūris vaikų onkohematologijoje?

Jis būtų labai naudingas. Vyrų kolektyve mažiau emocijų, nereikalingo nervinimosi ir šia prasme lengviau, paprasčiau bendrauti. Pagaliau kai yra vyrų, tai jų gal kiek labiau varžomasi, tenka labiau pasitempti. To mūsų darbe kartais stinga. Vaikų liginės Onkohematologijos skyriui neatsitiktinai vadovauja būtent gydytojas vyras – Aleksandras Savinas.

Sirgti – ne gėda

Kokią išskirtumėte svarbiausią mūsų šalies onkohematologijos problemą? Ko labiausiai stinga: geros aprašytos, vaistų, o gal – žinių, kvalifikacijos tobulinimo galimybių?

Pirmiausia reikėtų formuoti požiūrį, kad sirgti vėžiu – ne gėda. Taip, tai labai sunki liga, bet ji išgydoma. Ypatingo lėšų stygiaus Vaikų liginėje neįveikiame, tik kartais yra organizacinių nesklaidumų ir lėšos laiku neateina ten, kur reikia. Būtina tobulinti ir šių ligų diagnostiką pirmineje grandyje, nes būtent dėl nepakankamų galimybių ištirti ligonį, jis atvyksta pas mus vėžiui jau išplitus. Ir trečias dalykas: labai svarbi socialinė pagalba šeimai, ligoniui. Ši sritis mūsų šalyje kol kas labai apleista. Šeimos paliekamos likimo valiai.

O kaip turėtų būti? Kaip yra kitoje šalyje?

Vilniaus universiteto Vaikų liginės gydytojos onkohematologės: Violeta Jankaitienė ir Gražina Kleintienė

gijos labai reikalingos mokslo plėtočiai ir pažangai. Labai svarbu, kad mūsų gydytojai galėtų dalyvauti tarptautinėse konferencijose, semtūsi patirties. Juk perkame jau beveik pasenusius vadovėlius – jie spėja pasenti, kol išeina. Užsisakyti tarptautinių žurnalų Lietuvos gydytojams yra per brangu. Mano specialybės žurnalams prenumeruoti neužtektų atlyginimo. Konferencijos kaip tik ir yra ta vieta, kur galime gauti naujausios informacijos ir ją tiesiogiai taikyti savo darbe.

Pagaliamose konferencijose mes nesame tik klausytojai, bet privalome parodyti, kad dirbame tą patį darbą, esame lygūs su kitais ir gauname tokius pačius rezultatus, kaip ir geriausių gydymo centrų medikai. Pasaulyje ir ypač Europoje dirba labai daug vaikų vėžio mokslinių studijų, į kurių veiklą mes norime būti įtraukti.

Kokios tai studijos?

Tai atskiras onkologijos kryptis, pavyzdžiui, leukemijos ir kitas, plėtojančios studijos. Yra mokslininkų grupė, turinti tam tikrą koncepciją, kurią reikia pagrįsti. Štai pavyzdys: yra protokolas leukemijai gydyti, ir jį reikia patvirtinti kli-

Konferencijos atidarymo muzikinis akcentas – 5–6 klasių „čiurlioniukų“ pasirodymas

Jeigu vaikas serga, ir mama priversta sėdėti šalia jo, tai ji nereturėtų būti verčiama išeiti iš darbo. Ji turėtų gauti pakankamą piniginę kompensaciją. Susirgęs vaikas turėtų gauti daugiau socialinių garantijų. Dabar jis gauna invalidumą tik tada, jei vos nemiršta, vos pastovi ant kojų. Parama šeimai būtina ir tada, kai vaikas gydomas ligoninėje.

Tad kodėl Lietuvoje taip vangiai priimami normalūs civilizuotos valstybės įstatymai? LR Seime nuo pat nepriklausomybės paskelbimo matome kone tuos pačius medikus Seimo narius. Per juos ir reikėtų siekti geresnių įstatymų.

Ilgai sėdint Seime smegenys tiek išplaunamos kitais rūpesčiais, kad šalies medicinos reikmės ir ligoniai prisimenami tik prieš pat rinkimus. Tiesa, tarp Seimo narių yra ir mums tikrai pagelbėjusių žmonių. Apskritai mūsų valstybėje visose srityse reikėtų daugiau tvaros ir atsakomybės.

Kas Lietuvoje gina onkohematologų interesus?

Mes patys ir giname – ir savo, ir ligonių interesus. 18 šios krypties gydytojų onkohematologų gauna tokius pat atlyginimus kaip ir slogą gydantys kolegos. Nemanau, kad tai teisinga.

Priešvaninių laikų palikimas

Kaip čia yra, kad onkologija yra tarsi mažiau prestižinė medicinos sritis už širdies chirurgiją, širdies ir kraujagyslių ligų gydymą? Juk kad ir tarp Lietuvos mokslų akademijos narių matau kardiologijos autoritetus profesorius Algimantą Marcinkevičių, Jurgį Brėdikį, Vytautą Sirvydį, Giedrį Uždavinį, bet nematau nė vieno onkologijos atstovo.

Onkologija iš tiesų nuo seno išliko tarsi neprioritetinė medicinos kryptis. Manau, kad tai palikimas iš tų laikų, kai vėžys buvo mirtina liga. Dabar padėtis kitokia – nemažai ligonių iš tiesų pasveiksta. Tačiau žmonėms vis dar sunku persiorientuoti, suvokti, kad tai pagydoma liga. Matyt, praeis daugybė metų, ateis nauja karta, kol tas požiūris iš tiesų pasikeis. Dabar net mano kolega gydytojas, sužinojęs, kad jo vaikas susirgo kraujo vėžiu, mirtinai graužiasi – jam tai pasaulio pabaiga. O aš jam sakau: „Mes tavo vaiką išgydysime“. Ir tikrai išgydysime“. Galbūt žmonės reikia daugiau šviesti, aiškinti, nes šiuolaikinė medicina yra labai veiksminga. Šiais laikais labai daug žmonių pasiseka išgydyti.

Tai gi šia Pirmąja tarptautine vaikų onkohematologijai skirta konferencija parodote Lietuvos, Latvijos ir Estijos onkohematologijos mokslo ir praktinio gydymo laimėjimus, apskritai solidžią savo vietą Baltijos regione. Ko dar tikėtis iš šio renginio?

Siekiame atkreipti visuomenės dėmesį, parodyti, kad esame, kad vaikų kraujo vėžys Lietuvoje sėkmingai gydomas, nebūtinai išsigelbėjimo reikia ieškoti užsieniuose. Kai kas mano, kad Vokietijoje ar kitoje šalyje juos išgydys greičiau ir geriau, bet taip nėra. Žinoma, žmogus turi pasirinkimo laisvę, bet šiandien Lietuvos onkologai išgydo labai sudėtingas vėžio formas, nes turi visų reikalingų vaistų ir technologijų bei tikrai pakankamai solidžios patirties.

Kaip vertintumėte Lietuvos kaulų čiulpų persodinimo operacijas?

Vaikams šios operacijos atliekamos sėkmingai. Kaulų čiulpai perso-

dinami visiems ligoniams, kuriems tai būtina – kalbu ne tik apie kraujo vėžiu sergančius vaikus.

Iš kur gaunami kaulų čiulpai transplantacijai?

Dažniausiai sergančių vaikų donorais tampa jų broliai ar seserys. Jei ligonis neturi tapataus giminingo donoro, jo ieškoma užsienio kaulų čiulpų bankuose. 2005 m. Lietuvoje buvo pradėtos negiminingo donoro transplantacijos vaikams, donorinės kamieninės kraujodaros ląstelės buvo atvežtos iš užsienio.

Tai tėvų aukojimasis dėl vaiko?

Tėvai nesiaukoja. Tiesiog žmogus pasodinamas, prijungiamas specialus aparatas, kamieninės ląstelės iš kraujo surenkamos, o kitos gražinamos atgal. Taip paimtos kaulų čiulpų ląstelės atitinkamai paruošiamos, ir šis turinys sulašinamas į ligonio veną.

Klausantis lyg ir paprasta, bet tikriausiai tai apgaulingas išpūdis. Kiek sudėtinga ši kaulų čiulpų ląstelių persodinimo operacija?

Gana sudėtinga. Sudėtingas pasirengimas operacijai. Brangūs medikamentai ir po to vykstantis gydymas. Sakyčiau, kad pati operacija ne tiek sudėtinga, kiek brangi. Viena kaulų čiulpų persodinimo operacija kainuoja apie 150 tūkst. litų. Tas operacijos apmoka ligonių kasos.

O jei ligoniukas iš nedirbančių tėvų ar asocialios šeimos?

Kad ir kaip būtų keista, bet iš asocialių šeimų tokių ligoniukų beveik neturime. Per 25 metus savo skyriuje esame turėję tik du vaikus iš vaikų namų. Visi kiti vaikai buvo iš tvarkingų, net pasiturinčių šeimų.

Yra apie ką pamąstyti. Gal pernelg geros sąlygos, lepinimas atsigręžia kitu lazdos galu?

Aki vaizdu. Be to, nėra gerai, kai vaikus gimdo nejauni tėvai. Blogai yra tai, kad vyresnio amžiaus tėvų imunitetas jau išsekęs, ir gimęs vaikas jau negauna to, ką būtų gavęs iš jaunų tėvų – būtent organizmo atsaką į bet kokius aplinkos pokyčius. Tai mokslo įrodyti dalykai.

Studentai protingėja

Kaip vertinate dabartinius studentus? Kas taps būsimaisiais gydytojais?

Iš gimnazijų į universitetus ateina labai geras kontingentas – gudrus, žinantis, ko nori, daug reikalaujantis iš dėstytojų. Visiškai kitokie studentai, negu buvo prieš 10 metų. Tada studijavo panašūs į mūsų laikų studentus – norintys „nusišlaukti“ nuo paskaitų ir kaip nors išlaikyti egzaminus. Dabar dėstau studentams nuo ketvirto kurso, ir jie kitokie. Jie turi tikslų, jų siekia. Vienas nori išvažiuoti į užsienį, kitas – likti Lietuvoje. Domisi jiems rūpimais dalykais ir yra protingesni už mano kartos studentus.

Gerbiamoji gydytoja Lina, ko Jums palinkėti? Gal ir toliau tokio pat nesenkancio optimizmo?

Ačiū, nors optimizmo man išties nestinga, antraip šiame skyriuje nebūčiau dirbusi 26 metus, ieškočiau, kur lengviau. Apskritai pediatrijoje dirbu jau 36 metus.

Apie Jus to tikrai niekas nepasakytų. Vadinas, gyvenate labai turiningą ir pilnakraujį gyvenimą. Nebelieka kada rūpintis įvairiais pašaliniais dalykais.

Sakyčiau, kad gyvenu gal net per daug pilnakraujį gyvenimą. (Juokiasi.) Pašalinių dalykų į savo gyvenimą neįsileidžiu, nes viską užpildo rašymas ir skaitymas. O didžiausią palaimą jaučiu, kai po darbo galiu pasiimti gerą romaną. Su knyga rankose pailsiu.

Kalbėjosi Gediminas Zemlickas

Septintasis

Atkelta iš 5 p.

Šiemet į apdovanojimus pretendavo 8 konkurso dalyvės, tad vertinimo komisijai nebuvo lengva. Kita vertus – malonus darbas, nes tenka vertinti jaunas, žavias atlikėjas, kurioms gyvenime dar viskas priešakyje.

Šiųmetės vertinimo komisijos pirmininkė – operos solistė, visuomenės veikėja Birutė Vizgirdienė. Nariai – Lietuvos muzikos ir teatro akademijos meno ir mokslo prorektorius prof. dr. Juozas Antanavičius, operos solistė Irena Zelenkauskaitė, Akademijos Pianisto koncertmeistro katedros vedėja prof. Ramutė Vaitkevičiūtė, operos solistas ir šio teatro vokalo pedagogas Arūnas Malikėnas ir Kauno miesto simfoninio orkestro meno vadovas Modestas Pitrenas.

Vertinimo komisijos narys Akademijos prorektorius J. Antanavičius priminė buvusio Dainavimo katedros vedėjo, žymaus dainininko Vaclovo Daunoro žodžius: „Dainavimo katedra yra pati sudėtingiausia ir svarbiausia, dainininko specialybė – sudėtingiausia. Kiti muzikos atlikėjai gauna į rankas jau pagamintą muzikos instrumentą, o dainininkui pačiam reikia pasidirbdinti, ištobulinti savo instrumentą – balsą“.

Tai gi klausydami komisijos dalyvės, galime matyti ir girdėti to studijų proceso rezultatus: kaip jaunai atlikėjai sekasi tobulinti gamtos skirtą, bet dar daugybės darbo ir pastangų reikalaujantį savo instrumentą – balsą. Kaip ir kasmet, jaunosios atlikėjos konkurse turėjo atlikti lietuvių liaudies dainą, dvi operų arijas ir lietuvių kompozitoriaus vokalinių kūrinių. Vadinas, sekama V. Jonuškaitės-Zaunienės kūrybos keliu, nes jos repertuarą kaip tik ir sudarė tokie kūriniai.

Konkurso vertinimo komisijos pirmininkė Birutė Vizgirdienė diplomu apdovanoja Lauryną Bendžiūnaitę

Už geriausiai atliktą lietuvių liaudies dainą diplomu pažymėta Viktorija Stanelytė. Diplomas skirtas ir ketvirtąją vietą laimėjusiai 4

III premijos laimėtoja Viktorija Janko

kurso studentei Laurynai Bendžiūnaitėi (prof. Reginos Maciūtės dainavimo klasė). Trečioji premija teko trečiakursei Viktorijai Janko

(asist. Astos Krikščiūnaitės klasė, koncertmeisterė Jurgita Umaraitė), o kartu ir 500 litų apdovanojimą jai skyrė Akademinio skautų sąjūdžio Vydūno fondas. (Nesuprantama, kodėl šios simpatingos merginos pavardę dalyvių sąrašė randame parašytą nežinia pagal kokius rašybos dėsnius – *Viktoria Yanko*; galima spėti, kad ateityje taip bus rašoma afišose anglakalbiams žiūrovams ir klausytojams, tik visai neaišku, kuo čia nusikalto lietuvių kalba?) Antrosios premijos laimėtoja – 2 kurso magistrantė Jurgita Pavalkiūtė (doc. Irenos Argustienės klasė, koncertmeisterė Giedrė Muralytė-Erikson); jai Vydūno fondas skyrė 1 tūkst. litų apdovanojimą.

Konkurso laureatė, pirmosios vietos laimėtoja – 4 kurso studentė Viktorija Stanelytė (prof. Reginos Maciūtės klasė, koncertmeisterė Eilina Maslakova). Vydūno fondas jai skyrė 2 tūkst. litų apdovanojimą.

Renginį vainikavo konkurso nugalėtojų koncertas. Nebuvo pamiršti ir laureates išugdžiusios pedagogės: diplomais apdovanotos prof. Regina Maciūtė, doc. Irena Argustienė ir asist. Asta Krikščiūnaitė.

Gediminas Zemlickas

Konkurso nugalėtojos su savo pedagogėmis, konkurso rengėjais ir svečiais

VILNIAUS GEDIMINO TECHNIKOS UNIVERSITETAS

skelbia konkursą išvardintose katedrose ir mokslo padaliniuose užimti šias pareigas

I. FIZINIŲ, BIOMEDICINOS IR TECHNOLOGIJOS MOKSLŲ SRITYSE

1. Aplinkos apsaugos katedra – docento (1 vieta),
– docento (0,5 etato 1 vieta).
2. Aplinkos apsaugos institutas – mokslo darbuotojo (1 vieta).
3. Geodezijos ir kadastro katedra – docento (3 vietas),
– docento (0,5 etato 1 vieta).
4. Hidraulikos katedra – profesoriaus (0,25 etato 1 vieta),
– docento (1 vieta).
5. Kelių katedra – docento (2 vietas).
6. Miestų statybos katedra – docento (1 vieta).
7. Šildymo ir vėdinimo katedra – docento (2 vietas).
8. Vandentvarkos katedra – docento (2 vietas),
– lektoriaus (1 vieta).
9. Automatikos katedra – profesoriaus (1 vieta),
– docento (0,5 etato 1 vieta).
10. Elektroninių sistemų katedra – profesoriaus (2 vietas),
– profesoriaus (0,5 etato 2 vietas),
– docento (1 vieta),
– docento (0,5 etato 1 vieta),
– asistento (1 vieta).
11. Elektrotechnikos katedra – docento (0,5 etato 1 vieta).
12. Kompiuterių inžinerijos katedra – docento (1 vieta),
– docento (0,5 etato 2 vietas).
13. Telekomunikacijų inžinerijos katedra – docento (1 vieta).
14. Chemijos ir bioinžinerijos katedra – lektoriaus (0,5 etato 1 vieta).
15. Fizikos katedra – docento (0,5 etato 1 vieta).
16. Grafinių sistemų katedra – profesoriaus (1 vieta),
– docento (2 vietas).
17. Informacinių sistemų katedra – docento (0,5 etato 1 vieta),
– docento (0,25 etato 1 vieta).
18. Informacinių technologijų katedra – docento (2 vietas).
19. Inžinerinės grafikos katedra – docento (1 vieta),
– lektoriaus (1 vieta).
20. Matematinio modeliavimo katedra – profesoriaus (1 vieta),
– docento (2 vietas).
21. Matematinės statistikos katedra – profesoriaus (0,5 etato 2 vietas),
– docento (1 vieta),
– docento (0,5 etato 2 vietas).
22. Medžiagų atsparumo katedra – docento (2 vietas),
– asistento (1 vieta).
23. Skaitinio modeliavimo mokslo laboratorija – jaunesniojo mokslo darbuotojo (1 vieta).
24. Biomechanikos katedra – docento (2 vietas).
25. Mašinų gamybos katedra – profesoriaus (0,5 etato 1 vieta),
– docento (1 vieta).
26. Medžiagotyros ir suvirinimo katedra – docento (1 vieta).
27. Poligrafinių mašinų katedra – profesoriaus (1 vieta).
28. Pramonės įmonių valdymo katedra – docento (3 vietas).
29. Gelžbetoninių ir mūrinių konstrukcijų katedra – docento (1 vieta).
30. Geotechnikos katedra – docento (1 vieta),
– vyresniojo mokslo darbuotojo (1 vieta).
31. Inžinerinės architektūros katedra – lektoriaus (1 vieta),
– lektoriaus (0,5 etato 1 vieta).
32. Metalinių ir medinių konstrukcijų katedra – profesoriaus (1 vieta).
33. Statybos ekonomikos ir nekilnojamo turto vadybos katedra – docento (3 vietas),
– lektoriaus (0,25 etato 2 vietas).
34. Statybinės mechanikos katedra – profesoriaus (1 vieta).
35. Statybinių medžiagų katedra – docento (1 vieta).
36. Statybos technologijos ir vadybos katedra – docento (1 vieta),
– docento (0,5 etato 1 vieta),
– docento (0,25 etato 1 vieta).
37. Tiltų ir specialiųjų statinių katedra – profesoriaus (1 vieta),
– jaunesniojo mokslo darbuotojo (1 vieta).

38. Automobilių transporto katedra – docento (2 vietas).
39. Geležinkelių transporto katedra – docento (1 vieta).
40. Transporto technologinių įrenginių katedra – profesoriaus (1 vieta),
– vyresniojo mokslo darbuotojo (0,5 etato 1 vieta),
– jaunesniojo mokslo darbuotojo (0,5 etato 1 vieta).
41. Transporto vadybos katedra – docento (2 vietas).
42. Aviacinės mechanikos katedra – docento (1 vieta).
43. Aviacijos technologijų katedra – docento (0,5 etato 1 vieta).
44. Internetinių ir intelektualiųjų technologijų institutas – mokslo darbuotojo (1 vieta).
45. Transporto mokslo institutas – vyresniojo mokslo darbuotojo (1 vieta),
– mokslo darbuotojo (1 vieta).
46. Lygiagrečiųjų skaičiavimų laboratorija – vyresniojo mokslo darbuotojo (1 vieta).
47. Suvirinimo ir medžiagotyros problemų institutas – vyresniojo mokslo darbuotojo (1 vieta).

II. HUMANITARINIŲ IR SOCIALINIŲ MOKSLŲ SRITYSE

48. Finansų inžinerijos katedra – docento (3 vietas),
– lektoriaus (1 vieta),
– asistento (2 vietas).
49. Įmonių ekonomikos ir vadybos katedra – profesoriaus (1 vieta),
– profesoriaus (0,5 etato 1 vieta),
– docento (1 vieta),
– lektoriaus (1 vieta).
50. Socialinės ekonomikos ir vadybos katedra – profesoriaus (1 vieta),
– docento (1 vieta).
51. Tarptautinės ekonomikos ir vadybos katedra – profesoriaus (1 vieta),
– docento (0,5 etato 2 vietas),
– docento (0,25 etato 1 vieta),
– lektoriaus (1 vieta),
– lektoriaus (0,5 etato 1 vieta).
52. Teisės katedra – docento (1 vieta).
53. Verslo technologijų katedra – docento (1 vieta),
– lektoriaus (2 vietas).
54. Filosofijos ir politologijos katedra – docento (1 vieta),
– lektoriaus (3 vietas),
– lektoriaus (0,25 etato 1 vieta).
55. Kūno kultūros katedra – docento (1 vieta),
– lektoriaus (4 vietas),
– asistento (0,5 etato 1 vieta).
56. Lietuvių kabos katedra – lektoriaus (2 vietas).
57. Užsienio kalbų katedra – lektoriaus (4 vietas anglų k.),
– lektoriaus (2 vietas vokiečių k.),
– lektoriaus (0,5 etato 1 vieta vokiečių k.),
– lektoriaus (0,5 etato 1 vieta prancūzų k.),
– asistento (0,5 etato 1 vieta anglų k.).
58. Architektūros katedra – profesoriaus (1 vieta),
– profesoriaus (0,5 etato 1 vieta),
– docento (1 vieta),
– docento (0,5 etato 1 vieta),
– docento (0,25 etato 1 vieta),
– lektoriaus (0,5 etato 1 vieta),
– asistento (1 vieta).
59. Architektūrinės grafikos katedra – profesoriaus (1 vieta),
– docento (2 vietas),
– asistento (1 vieta).
60. Architektūros pagrindų ir teorijos katedra – profesoriaus (0,5 etato 1 vieta),
– docento (3 vietas).
61. Pastatų konstrukcijų katedra – docento (1 vieta),
– docento (0,5 etato 1 vieta).
62. Urbanistikos katedra – profesoriaus (1 vieta),
– docento (2 vietas),
– docento (0,5 etato 2 vietas),
– lektoriaus (0,5 etato 2 vietas).
63. Urbanistinės analizės mokslo laboratorija – mokslo darbuotojo (1 vieta).

Smulkesnė informacija pateikta Vilniaus Gedimino technikos universiteto tinklalapyje www.vgtu.lt

Dokumentai priimami nuo 2006-05-11 iki 2006-06-09 Personalo direkcijoje, Saulėtekio al. 11 (Saulėtekio rūmai, centrinis korpusas, 501 kab.), tel. (8~5) 274 50 09.

Rektorius

Potsdamas: 60 metų tylėjimo (6)

Pabaiga, pradžia Nr. 3

Sausio 13-osios išvakarėse, minint Laisvės gynimo 15-ąsias metines, Lietuvos Respublikos Seimo Konstitucijos salėje vyko apskritojo stalo diskusija „Šešiasdešimt metų po Potsdamo. Baigiamame pasakojimą apie renginį ir jame išsakytas mintis, kurios mus tarsi savaime, kaip nuosekli įvykių grandinė, nukėlė į 1990–1991 m., kai Lietuva siekė savo paskelbtos Nepriklausomybės tarptautinio pripažinimo.

Kaip Lietuvą siūlė į Jungtinių Tautų nares

Vilniaus universiteto Tarptautinės ir ES teisės katedros vedėjas Dainius Žalimas pamėgino nagrinėti ir kitą sovietų, o pastaruoju metu ir Rusijos diplomatų eskaluojamą klausimą: ar tikrai Baltijos šalių aneksija, nors ir neįvardyta Potsdamo Baigiamuosiuose dokumentuose, buvo savaime suprantamas dalykas? Panagrinėję visą tarptautinės teisės doktriną, pastebėjome, kad „pripažinimas negali būti numanomasis iš įvairių derybų formų“. Juk tiek Jaltos, tiek Potsdamo konferencijos buvo ne kas kita, kaip įvairių derybų formos, ir jų dokumentai buvo politinių derybų rezultatus atspindintys dokumentai. Todėl apie išvadą dėl Baltijos šalių aneksavimo pripažinimo negali būti nė kalbos.

Vertindamas JAV ir Jungtinių Karalystės derybininkų elgseną Potsdamo konferencijoje, dr. D. Žalimas pateikė įtikinamų patvirtinimų, kad šios valstybės Potsdamo konferenciją Baltijos šalių atžvilgiu traktavo išlaikydamos aneksijos nepripažinimo politiką. Esminis tas faktas, kad Lietuvos, Latvijos ir Estijos valstybių piliečiai nebuvo gražinti Sovietų Sąjungai iš JAV bei Jungtinių Karalystės okupacinių zonų Vokietijoje ir kitur.

Pasirašydami Niurnbergo tarptautiniam kariniam tribunolui teikiamą kaltinamąjį aktą, šių valstybių atstovai buvo pareiškę, kad šio akto pasirašymas jokiū būdu nerodo, kad keičiasi šių valstybių politika Baltijos šalių aneksijos nepripažinimo atžvilgiu. Pagaliau D. Žalimas priminė ir Jaltos konferencijoje atmetę Josifo Stalino siūlymą, kad visos tuometinės sovietinės respublikos taptų Jungtinių Tautų pirminėmis narėmis. Jei JAV ir Jungtinė Karalystė būtų priėmusios J. Stalino siūlymą, tai reikėtų Baltijos valstybių aneksijos ir marionetinių Baltijos respublikų pripažinimą. Dėl to JAV ir Jungtinė Karalystė atmetė SSRS siūlymą.

Skaitant Helsinkio pasitarimo Baigiamąjį aktą

Vakarų valstybių požiūriu į Baltijos šalių aneksijos pripažinimo faktą nepakeitė ir 1975 m. Europos saugumo ir bendradarbiavimo pasitarimo Helsinkio Baigiamasis aktas. Tiek pasirašydamos Aktą, tiek vėlesniuose pareiškimuose Vakarų valstybės aiškiai pabrėždavo, kad Baltijos valstybių atžvilgiu taikoma ne tik neliečiamumo, bet ir kita nuostata: negali būti pripažintas teisėtu joks prievarta įvykdytas teritorijos užgrobigimas. Todėl sienų neliečiamumo nuostata reiškė tik tam tikros dalies Sovietų Sąjungos sienų neliečiamumą,

Apskritojo stalo diskusija „Šešiasdešimt metų po Potsdamo“

bet negalėjo įteisinti Baltijos ir kitų valstybių aneksijos.

„Helsinkio Baigiamasis aktas nepakeitė Vakarų vykdytos Baltijos valstybių aneksijos nepripažinimo politikos. Vienas iš pagrindinių SSRS ketinimų Helsinkio konferencijoje buvo netiesiogiai įteisinti Baltijos valstybių aneksiją, Baigiamajame akte įtvirtinant Europos valstybių esamų sienų neliečiamumo principą. Tačiau dar 1973 m. JAV valstybės departamentas pareiškė, kad „nors Helsinkio konferencija gali patvirtinti visuotinai pripažintą sienų nepakeičiamumo jėga principą, mes nenumatome jokio susitarimo, kuris pakeistų mūsų Baltijos valstybių aneksijos, įvykdytos SSRS, nepripažinimo politiką“, – sakė D. Žalimas.

Išvada akivaizdi: didžiosios kaimynės diplomatų pareiškimai kartais konstruojami, deja, pagal tradicinę tampančią šios šalies diplomatijos manierą – tam tikri faktai ištraukiami iš konteksto, iškraipomi, suabsoliutinami, o nepalankūs dalykai nutylimi.

Tarptautinės teisės požiūriu neteisėti veiksmai, agresija, laisvo tautų apsisprendimo varžymas suponuoja tris valstybių pareigas: mažiausiai – nepripažinti neteisėto akto. D. Žalimas kėlė retorinį klausimą, ar pasirašydamos Potsdamo konferencijos dokumentus ir savo tolesniuose veiksmuose Vakarų valstybės laikėsi kitų dviejų pareigų, t. y. ar siekė pažeidimo likvidavimo ir ar siekė teisingumo atkūrimo...

Šis klausimas, pasak pranešėjo, iškyla Sausio 13-osios įvykių kontekste.

Potsdamo palikimo demontavimo pradžia

Nors Vakarų valstybės 1990–1991 m. neskubėjo pripažinti Baltijos valstybių, Sausio 13-oji tapo esminiu lūžiu Vakarų požiūryje į Baltijos valstybių statusą. 1991 m. Sausio įvykiai vienareikšmiškai laikytini Sovietų Sąjungos agresija prieš Lietuvos Respubliką, nes nors Vakarų valstybės ir nepripažino naujai susikūrusios Lietuvos vyriausybės, tačiau nepripažino ir 1940 bei 1944 m.

įvykdytos aneksijos. Kartu pripažintamas Lietuvos Respublikos kaip valstybės egzistavimas. Šiuo atveju sovietų kariniai veiksmai mūsų valstybėje buvo traktuojami kaip agresijos tęsinys.

Iki 1991 m. Sausio 13-osios Vakarų valstybės Lietuvos atžvilgiu nevykdė kitų dviejų aktyvių pareigų, t. y. nesiekė pašalinti pažeidimų bei atkurti teisėtą padėtį, bet po Sausio 13-osios Vakarų valstybių požiūris visiškai pasikeitė. Dar 1991 m. sausio 10-ąją Šiaurės Tarybos Prezidiumas pareiškė susirūpinimą dėl sovietų karinių veiksmų ir pabrėžė, kad būtinos teisingos derybos, įgyvendinant Baltijos tautų nepriklausomybės siekimą. Sausio 13-ąją dar ryžtingesnį pareiškimą išsakė Islandija: šios valstybės Altingas paragino nutraukti smurtą ir atnaujinti dialogą ir net visiškai besąlygiškai pripažinti Baltijos valstybių nepriklausomybę.

1991 m. vasario 9 d. Lietuvoje vyko plebiscitas dėl Sovietų sąjungos kariuomenės išvedimo iš Lietuvos, o vasario 11-ąją Islandija pirmoji paskelbė, kad visiškai galioja jos 1922 m. Lietuvos Respublikai suteiktas pripažinimas.

Štai kodėl D. Žalimas Sausio 13-ąją ir linkęs laikyti Potsdamo palikimo demontavimo pradžia, nors galutinai tai pradeda įgyvendinti tik 1991 m. rugpjūtį, kai galiausiai buvo pripažinta Lietuvos nepriklausomybė ir jos nauja teisėta valdžia. Anot D. Žalimo, klaidinantys pareiškimai dėl Baltijos valstybių aneksijos tarptautinio pripažinimo rodo – nesilaikoma 1991 m. Rusijos sutarties su Lietuvos Respublika dėl tarpvalstybinių santykių pagrindų nuostatų, kuriose pripažintas 1940 m. Lietuvos aneksijos neteisėtumas.

Potsdamo konferencijos palikimo demontavimo pradžia teisiniu požiūriu prasidėjo Baltijos valstybes priėmus į Europos Sąjungą ir NATO, tačiau kartu tarptautinės teisės specialistas D. Žalimas pripažino ir kai kuriuos faktinius Potsdamo konferencijos padarinius šiandien. Kuo jie pasireiškia? Pirmiausia kai kurių pavienių Europos Sąjungos narių elgesiu, kai tos valstybės suda-

ro susitarimus, nepaisydamos ES valstybių solidarumo principo ir Baltijos šalių interesų. Šia prasme Potsdamo konferencijos padarinių sprendimo klausimas išlieka.

Airija – antroji lietuvių tėvynė?

Buvo nesunku pastebėti, kad vienas uoliausių konferencijos klausytojų buvo Airijos ambasadorius Lietuvoje Donalas Denhamas (Donal Denham). Ko gero, ne vien dėl tam tikro Airijos ir Lietuvos istorijos panašumo. Šiuo metu nemažai Lietuvos piliečių naudojasi Airijos svetinumu, gauna toje šalyje darbo. Lietuvos Respublikos Seimo narys, Kovo 11-osios Akto signataras Emanuelis Zingeris užsiminė apie Seimo pastangas parengti ir priimti teisės aktus, kad Airijoje gyvenantys Lietuvos piliečiai galėtų balsuoti Lietuvos rinkimuose. Savo ruožtu Airijos ambasadorius Donalas Denhamas padėjo už surengtą konferenciją ir pažymėjo, kad Airijoje lietuviai sudaro antrą pagal dydį tautinę mažumą; didžiausia yra lenkų grupė. Visai galimas dalykas, kad Airija taps ne tik lietuvių, bet apskritai Baltijos šalių gyventojų priebėga.

Kartu ambasadorius pažymėjo, kad užsienyje gyvenantiems airiams neteikiama galimybė balsuoti rinkimuose Airijoje. Jeigu jie balsuotų, galbūt Airijos politika būtų lemiamą užsienyje gyvenančių airių, nes ten jų gyvena daugiau negu pačioje Airijoje.

Atlanto chartijos išpareigojimai liko neįgyvendinti

Antrojo pasaulinio karo pabaigoje sąjungininkai susidūrė su būtinybe suplanuoti pokario tvarką Europoje. Nepaisant Atlanto chartijoje 1941 m. paskelbtos tautų apsisprendimo teisės, Vakarų sąjungininkai nepasipriešino sovietų įsigalėjimui Rytų ir Vidurio Europoje, nors puikiai žinojo stalininio režimo esmę. Dėl to Baltijos šalims ne tik nebuvo sugrąžintas valstybingumas, kurį jos prarado po neteisėto ir tarp-

tautinės teisės požiūriu niekinio Molotovo–Ribentropo pakto. Atlanto chartijos išpareigojimai nepriklausomybę praradusioms valstybėms taip ir liko neįgyvendinti.

Atkūrusios valstybingumą ir tapusios Europos Sąjungos narėmis, Baltijos ir kitų valstybių tautos pagaliau įgijo galimybę įvertinti pusę amžiaus vykdytą per vietinius totalitarinius režimus SSRS primestą valdymą. Šiandien šio regiono tautos nesiekia keisti dabartinių valstybių sienų, tačiau kviečia prisiminti milijonus žuvusių ir nužudytų sovietų GULAG'uose, bei po tremties ligi šiol nesugrįžusių į gimtąsias vietas. Kelias kartas tų, kurių gyvenimai buvo sužlugdyti baimės ir kurių ateitis buvo negrąžinamai pažeista.

Pasirašiusieji pareiškimą kviečia mokslininkus ir politikus prisijungti prie Jaltos ir Potsdamo sutarčių palikimo įvertinimo, siekiant išvengti naujo Europos padalijimo tarp demokratijos ir totalitarizmo.

Siūlydamas apibendrinti konferenciją, jos organizatorius E. Zingeris nesilūlė ieškoti konkrečių sąsajų tarp *Solidarumo*, nugriautos Berlyno sienos, Lietuvos *Sąjūdžio* ar Vilniaus Sausio 13-osios įvykių, bet kvietė visiems kartu pamėginti įprasminti laisvės kovas Vidurio Europoje. Šių šalių ėjimas į laisvę – tai ne vien istorija, bet ir puikus pavyzdys kitoms Vidurio Europos tautoms, kurios dar tebėra kelyje į laisvę. Pagaliau tai ir vadavimosi iš sovietinio mentaliteto liekanų pavyzdys. Kitaip tariant, laikas įprasminti mūsų laisvės kovas, tik kokiais būdais tai reikėtų padaryti?

Kaip buvo klastojama istorija

Arkadijus Vinokuras, prisimindamas Arvydo Anušausko kalbą, pažymėjo štai kokį dalyką: amerikietiškaime Potsdamo konferencijai skirtame leidinyje, storame dvitomyje, aiškiai pasakyta: pačioje konferencijos pradžioje sąjungininkai sutarė Vokietijos sienomis laikyti tas sienas, kurias ši valstybė turėjo 1937 m. gruodžio 31 dieną. Todėl keistai atrodo Lietuvos nepriklausomybės nedraugų siekis kelti kad ir Klaipėdos krašto priklausomybės klausimą. Kaip atsimename, šia labai abejotina korta mėgino manipuliuoti kai kurie SSKP politikuotojai, kurie arba visai nesuvokė tikrovės, arba tyčia manipuliavo faktais. Beje, rusiškame Potsdamo konferencijai skirtame dvitomyje įdėti toli gražu ne visi dokumentai, o ir įdėtuose dokumentuose – daugybė daugtaškių, praleistų vietų. Todėl A. Vinokuras konferencijoje dalyvavusiems istorikams ir politikams mokslų žinovams pasiūlė disertacijos temą: palyginti amerikietišką ir rusišką Potsdamo konferencijos dokumentų leidinius ir iš to daryti

Nukelta į 16 p.

Diskutuoja Tartu universiteto profesorius Paulas Goublas, tuometinis Lietuvos Respublikos Seimo pirmininkas Artūras Paulauskas, apskritojo stalo iniciatorius Emanuelis Zingeris ir JAV Atstovų Rūmų teisės komiteto pirmininkas Džeimsas Sensenbrenneris (F. James Sensenbrenner, Jr.)

Potsdamas: 60 metų tylėjimo (6)

Atkelta iš 15 p.

išvadas, kaip gali būti klastojama istorija (A. Vinokuras pavartojo švelnesnį žodį – tvarkoma).

Žinojimo svarba

Kaip istorijos dalykų nežinojimas veikia mūsų sąmonę ir lemia mūsų veiksmus, trumpu pasisakymu apibūdino vienas iš Sąjūdžio iniciatyvinės grupės narių nuo 1988 m. birželio 3 d. Giedrius Papinigis. Nuo 1990 m. kovo mėn. jam su kitais bendražygiais teko koordinuoti Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos bei kitų svarbių valstybės objektų apsaugą. Nepriklausomybės gynėjai buvo sutelkti buvusios Lietuvos profsąjungų tarybos patalpose (dabar – šio Seimo III rūmai, I aukštas), pasiskirstę pamainomis (vadinamaisiais „ekipažais“ po 5 žmones) vykdavo saugoti Spaudos rūmų, spaustuvės Maironio g., telegrafo, Lietuvos centrinio valstybės archyvo O. Milašiaus g., Lietuvos radijo ir televizijos, Vilniaus televizijos bokšto, ir kitų objektų.

Iš tų apie 300 į apsaugą pakviestų Sąjūdžio būstinėje užsiregistravusių savanorių vėliau buvo pradėtos formuoti Krašto apsaugos departamentas ir LR Aukščiausiosios Tarybos apsaugos pajėgos, kiti naujos valstybės gynybiniai dariniai. Daugelis iš tų savanorių grįžo ginti ir gyvybiškai svarbių Lietuvos valstybės objektų 1991 m. sausio mėn.

G. Papinigis pabrėžė įvykių tęstinumo svarbą. Deja, tą tęstinumą ne visada lengva įgyvendinti. Klausydamasis konferencijos dalyvių pranešimų ir diskusijose išsakytų minčių, G. Papinigis pamėgino į visumą susieti lyg ir toli viena nuo kitos esančias priežastis, bet tik iš pirmo žvilgsnio. Pavyzdžiui, mes negalėjome ne tik tiesti energetinio tilto į vakarus, (apie ką šiame susitikime jau buvo kalbėta) bet tolimas neturėjome galimybės dalyvauti ir tarptautinėse konferencijose, kur buvo sprendžiamas Lietuvos valstybės likimas. Buvo tiek nuslopinti ir pavergti, kad be tarptautinės kitų valstybių paramos Lietuvai buvo neįmanoma kelti ekonomikos.

Į diskusiją įsitraukė ir Švedijos ambasadorė Malin Karre ir Norvegijos ambasadorius Kare Hauge

Ir tik dabar, po sovietinės spaudos laikotarpio atsiranda galimybė prikelti mūsų istorinei atminčiai svarbius dokumentus, nejudintus ligi šiol (iš 1915–1918, 1940 m. ir vėlesnės mūsų valstybės istorijos). G. Papinigis užsiminė apie iki dabar buvusius nežinomus 1915–1917 m. Lietuvos valstybingumo atkūrimo siekius, kurie susiję su Stasio Šilingo, valstybės kūrėjo, ilgamečio Valstybės Tarybos pirmininko, 1918 m. gruodį–1919 m. sausio mėn. vadovavusio valstybei, vardu. Pažymėjo, kad tie nepriklausomybės siekiai buvo pradėti kelti dar 1915 ir 1917 m. Stokholme vykusiose lietuvių konferencijose.

Į vieną priežasčių ir padarinių mazgą siejant 1945-ųjų ir 1991-ųjų įvykius, būtina nepamiršti ir 2006-ųjų šiandienos, nes nuo to priklauso, ar nagrinėjame sustingusius tarsi lava istorinius įvykius, ar kunkuliuojančią dabarties gyvo vyksmo magmą. Jeigu pokyčiai Baltijos valstybėse, tapusiose Europos Sąjungos narėmis, yra negrįžtami, tai kai kurioms kitoms Europos valstybėms istorinė Baltijos valstybių patirtis, siekiant taikiai atkurti nepriklausomybę ir iš sovietinės sistemos, dešimtmečiais žeidusios visuomenės savimonę, pereiti į demokratinės valstybės sanklodą, gali būti neįkainojama.

Laisvė ir kolaboravimas

Matyt, jau dabar laikas pagalvoti, ir ta mintis kelis kartus nuskambėjo konferencijoje, kaip reikėtų įprasminti Rytų ir Vidurio Europos laisvės kovų patirtį. Ambasadoriaus Romo Jono

Misiūno, Arkadijaus Vinokuro kalbose buvo pabrėžiama moralinės atsakomybės svarba. Moralinis kolaboravimas – su priešais ar su savo paties savanaudiškais vidiniais interesais – gali turėti labai didelių ir ilgalaikių padarinių. Juos teisiškai įvertino dr. D. Žalimas, o Ježis Marekas Novakovskis vaizdingai palygino: Potsdamo pasek-

Nepriklausomybės Akto signatarai: Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo pirmininkas Vytautas Landsbergis ir tuometinis pirmininko pavaduotojas Česlovas Stankevičius

mės net Lenkiją buvo užbūrusios taip, kaip fleitos garsai užburia gyvatę.

Pasak A. Vinokuro, kolaboravimas dažniausiai yra vidinis žmogaus būvis: tai jo dvasinės kultūros Achilo kulnas. Šitai mes nuolat galime pastebėti kai kurių Europos valstybių vadovų požiūryje į naują Europos Sąjungos narsę, kai nutariama tiesti dujotiekį Baltijos jūros dugnu, arba kai Baltijos valstybių derybininkams primenama, kad jie praleido gerą progą patylėti. Pagaliau to paties kolaboravimo reiškinių A. Vinokuras

tvirtina kasdien regis mūsų valstybės valdančiosios koalicijos veikloje. Todėl jie rado progą priminti buvusio JAV valstybės sekretoriaus Henrio Alfredo Kisindžerio (Henry Alfred Kissinger) išsakytą mintį: moralė leidžia ginti nacionalinius interesus, bet kolaboravimas su tironija ir jos palaikymas žlugdo; laisvė įmanoma tik be kolaboravimo.

A. Vinokuro mintį palaikė Česlovas Stankevičius. Išties kalbame lyg ir apie praeities dalykus – Jaltą, Potsdamą. Neretai pasigirsta balsų: istoriją palikime istorikams... Vis dėlto mūsų tautų patirtis rodo, kad negalima kolaboruoti su blogiu, nepriklausomai nuo to, ar jis turi naftos, o gal ir branduolinį ginklą. Negalima taikstyti su blogiu pačioje užuomazgoje, nes ateityje teks sumokėti pernelyg didelę kainą.

Štai kodėl ši konferencija buvo skirta ne praeičiai, o dabarčiai ir ateičiai.

Baltarusijai, tačiau nebūtinai pačioje Baltarusijos teritorijoje. Pilietinės visuomenės daigus šiai šaliai galima padėti sodinti ir už jos ribų. Taigi žurnalas *Wprost* atstovas siūlo spręsti platesnes Rytų ir Vidurio Europos problemas, taip pat nepamirštant Moldovos Padnestrės klausimo.

Taip pat mums kartu labai svarbu apmąstyti Europos Sąjungos energetikos politiką. Tai vienas esminių dabarties klausimų. Deja, Europos Sąjungos energetikos politika, pasak J. M. Novakovskio, yra senosios Europos Sąjungos, kurią sudarė 12 narių, politika. Rusijos dominavimo problema Vidurio Europoje per energetinius išteklius, jos noras dominuoti ir Turkijoje, – visa tai kelia neišvengiamą būtinybę gerai apsvarstyti ES energetikos politiką. Gera proga – Austrijos pirmininkavimas Europos Sąjungai (2006 m. sausio 1–liepos 31 d.), nes ši šalis taip pat priklauso nuo Rusijos energijos tiekimo. Tokios tad turėtų būti naujųjų ES narių užsienio politikos pagrindinės gairės.

Lėmė patys žmonės

Pabaigoje dar kartą žodžio paprašęs prof. Polas Goubas (Paul Goble) pabrėžė Baltijos šalyse vykusios revoliucijos svarbą tarptautiniu mastu. P. Goubą, o kartu, matyt, ir daugelį žmonių pasaulyje, žavi pirmiausia ne tiek Baltijos šalių vyriausybės veikla, tikslingas diplomatinis ir teisinių reglamentų laikymasis, bet kaip tik labai platus, daugybės paprastų žmonių dalyvavimas tuose įvykiuose. Šitai jis siūlo pabrėžti vertinant tuos įvykius. Baltijos valstybėse vykstančius įvykius ir pokyčius pasaulis juk pastebėjo pirmiausia dėl žmonių aktyvumo – jų ryžto mitinguose, Baltijos kelyje... Visos tos permainos vyko su dainomis, taikiai, ir tai buvo svarbiausia. Ne vyriausybės ar vyriausybės organizacijos lėmė įvykių eigą, bet patys žmonės. Štai kas žavi pasaulį. Būtent tai įvykiams Baltijos šalyse suteikė daugybės žmonių visame pasaulyje supratimą, pritarimą ir paramą.

Diskusijoje buvo pabrėžtas ir esminis skirtumas tarp 1945-ųjų ir 2006-ųjų metų, t. y. Potsdamo ir Vilniaus konferencijų: pasaulis smarkiai pasikeitė, žiniasklaida tapo didžiule jėga pasaulyje. Valstybių placdarmai, kaip anksčiau, jau negalimi, o pavieniai diktatoriai dabar tokios įtakos jau nebepajėgūs turėti.

Vilniaus susitikimo įvykius lieka profesionaliai įprasminti, kad ir inicijuojant bei spartinant tuos procesus, kurie ligi šiol buvo tarsi išaldyti. Tai pasakytina ir apie būsimąjį taikos susitarimą, kuris numatytas Potsdamo konferencijos viršūnių baigiamajame susitarime, bet ligi šiol taip ir neįvyko. Vadinasi, iš esmės ir galutinai neišspręstas buvusių Rytprūsių klausimas. Taigi net nepradėti vykdyti sąjungininkų išpareigojimai dėl buvusių Rytprūsių.

Gediminas Zemlickas

Užsienio valstybių diplomatinio korpuso atstovai

Kad patirtis nenusmegtų į dugną

Atsiliepdamas į kvietimą pasisakyti dėl Vidurio Europos tolesnės ateities ir laisvę iškovojusių tautų patirties veiksmingesnio perteikimo tos patirties stokojančioms kaimyninėms valstybėms, J. M. Novakovskis pareiškė tokią mintį. Baltarusijai, Ukrainai mūsų patirtis galėtų būti perteikiama per esamas regionines organizacijas. Yra Baltijos šalių asamblėja, Lenkijos–Lietuvos asamblėja ir trišalė asamblėja su Ukraina. Vis dėlto J. M. Novakovskis šių asamblėjų reikšmės ir galimybių nepervertina, nes Ukrainai akivaizdžiai nepakanka mūsų paramos, o Baltarusijos padėtis itin sudėtinga. Esame naujos Europos Sąjungos narės, o yra senbuviai – Švedija, Danija ir kitos, – kurių patirtis, autoritetas ir galimybės yra didesnės. Todėl gal reikėtų kurti paramos grupę, kuri padėtų plėtoti Europos Sąjungos su kaimyninėmis valstybėmis politiką. Labai svarbu bendromis pastangomis formuoti aiškią informacinę politiką pirmiausia Baltarusijos atžvilgiu, nes toje šalyje objektyvios informacijos deficitas, ko gero, yra didžiausias iš visų deficitų.

Būtina bendradarbiauti su Ukraina, kartu su JAV stengtis padėti

Mokslas Lietuva

Vyriausiasis redaktorius Gediminas Zemlickas

Kalbos redaktorė Rūta Krasnovaitė

Stilistė Vilma Balsytė

Dizaineris Arūnas Cironka

Patarėjai: V. Būda, S. Goberis, J. Puodžius, A. Ramonas, J. Ulbikas, E. K. Zavadskas.

Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, 2001 Vilnius
El. paštas: mokslolietuva@takas.lt, tel/faks. (8 ~ 5) 212 12 35
Laikraštis internete: <http://ml.lms.lt>

Redakcija, pritardama ne visoms autorių mintims, jas toleruoja.
Perspausdinant ar naudojant laikraščio „Mokslas Lietuva“ ir jo internetinio puslapio <http://ml.lms.lt> paskelbtą medžiagą būtina nuoroda į „Mokslas Lietuvą“.

ISSN 1392-7191

Leidžia

UAB „Mokslininkų laikraštis“

SL Nr. 169

Spausdino

UAB „Sapnų sala“

S. Moniuškos g. 21, 2004 Vilnius